

UN ESBÓS D'HISTÒRIA DEL CONCILI D'EFÈS

A l'estiu de 431 es celebrà en la ciutat d'Efès el tercer concili ecumènic, que condemnà la doctrina de Nestori, llavors patriarca de Constantinoble. S'escau, doncs, actualment el quinzè centenari d'aquesta assemblea que definí la unitat de la persona en Crist, i és natural que en el món catòlic aquesta data sigui celebrada amb diversitat de festeigs i sobretot amb disquisicions històriques. En el present treball intentem presentar una síntesi històrica del concili d'Efès, amb els seus antecedents, en la qual, amb tot, ens veurem precisats a criticar certes posicions lamentables en què un teòleg catòlic de fama s'ha volgut col·locar recentment en l'afer de Nestori. No ens referim a Duchesne (1), perquè la seva *Història antiga de l'Església* ja fa anys que és a l'Index de llibres prohibits. És clar que no ens ha estranyat gens que els historiadors protestants, com és ara Loofs (2) i Schwartz (3), que no han penetrat la vida íntima de l'Església redueixin tot l'afer de Nestori a gelosia i rivalitats dels patriarques d'Alexandria i Constantinoble, sense veure cap heretgia en la doctrina de Nestori. Però a penes arribem a creure que l'actual director del *Dictionnaire de Théologie catholique*, en l'article *Nestorius*, anés per aquest mateix camí, fins a pretendre vindicar aquest heresiarca. Tot l'afer de Nestori, segons Amann, es redueix a unes manifestacions oratòries d'aquest patriarca que escandalitzaren per la seva poca prudència, i a una manca d'habilitat i de metafísica en unes circumstàncies en què la teologia diofísita d'Antioquia ensopgava amb la poca precisió dels conceptes: heus ací tot el que Amann allega contra Nestori. En canvi creu que tant el Papa com el concili d'Efès judicaren el cas de Nestori sense assabentar-se com calia, i encara malda per justificar en sentit ortodox tota la seva doctrina. Del concili d'Efès reté la condemnaió de la *persona* de Nestori i les

(1) *Histoire ancienne de l'Église*, t. III, c. 10, 5.^a ed. (París, 1911).

(2) *Nestoriana*, p. 7 (Halle, 1905).

(3) *Cyrrill und der Mönch Viktor* (*Akad. d. Wissen. in Wien, Philos. histor. Klasse, Sitzb.*, 208 Bd., 4 Abh., 1928).

decisiones dogmàtiques que declaraven la vera doctrina. Amann admet que la doctrina de Nestori és insuficient per definir el dogma, i àdhuc perillosa perquè donava lloc a expressions que no respectaven prou la unitat de persona en Crist. Però afegeix tot seguit: *A coup sûr, en y mettant quelque bonne volonté... la plupart de ces passages sont susceptibles d'une interprétation orthodoxe* (Art. Nestorius, 154). No sembla admetre enlloc que el concili condemnés la doctrina de Nestori com a herètica.

Afortunadament les afirmacions d'Amann fa anys que estaven refutades. Amb molta de raó Devreesse, en parlar de l'obra del P. Jugie, *Nestorius et la controverse nestorienne* (París, 1912), ha dit fa poc: *Il me paraît... avoir excellemment montré — ce que certains ont nié malgré l'évidence des textes — que Nestorius était vraiment nestorien* (4). Aquesta obra, doncs, ens estalviarà de refutar detingudament l'article d'Amann, la qual cosa no ens ho permet tampoc l'indole del nostre treball, que és més aviat de síntesi històrica. I començant ja la nostra tasca, dividirem el nostre article en tres parts: 1.ª Succinta idea de les fonts del concili d'Efès, *Concilium universale ephesinum*, de les quals suara Schwartz acaba de publicar l'edició crítica. 2.ª Antecedents del concili. 3.ª La seva celebració en diverses sessions.

I. — SUCCINTA IDEA DE LA COL·LECCIÓ D'ACTES CONCILIARS I ALTRES DOCUMENTS DEL CONCILI D'EFÈS, PUBLICADA PER SCHWARTZ

Del concili d'Efès ja d'antic es conserven una sèrie de col·leccions conciliars, en l'original grec i en la traducció llatina, que mostren una gran diversitat, en la major o menor quantitat de documents referents al concili d'Efès, que unes i altres aplegaven. Mansi, en els volums IV i V de la *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, s'aprofità d'aquestes col·leccions per a donar un bon recull d'Actes i documents del concili. Però ni fou sempre ordenat en la disposició dels documents, ni la seva edició era prou acurada; i és el cas que de llavors ençà s'ha fet la troballa d'altres documents, i sobretot mancava una edició crítica. Dels escrits de Nestori es conserva ben poca cosa relativament, perquè les seves obres foren destruïdes com a herètiques. Per això és d'agrair que les romanalles hagin estat recollides per Loofs, qui, en el seu volum *Nestoriana*, les ha publicades amb l'aparell crític, com s'acostuma a fer avui amb els documents històrics d'importància. A Amann i sobretot als historiadors protes-

(4) *Revue des sciences phil. et théol.* (1929) p. 223, nota 1.

tants els ha fet perdre la serenitat l'obra *Le livre d'Héraclide de Damas*, atribuïda gairebé amb seguretat a Nestori, perquè sembla coincidir amb el llibre de Nestori, del qual ens parla Evagri, escrit en forma de diàleg, que desenvolupa les qüestions tractades en la *Tragèdia* — un altre llibre de Nestori del qual solament es conserven fragments —, discuteix les actes del concili d'Efès i arriba fins a l'exili de Nestori en l'oasi. P. Bedjan publicà en sirià per primera vegada aquesta obra de Nestori en 1910, i aquest mateix any eixí traduïda al francès per Nau. L'any 1925 sortia de les premses d'Oxford traslladada a l'anglès per G. R. Driver i Leonard Hodgson.

Tot admetent que aquesta obra sigui de Nestori, cal tenir present el que segueix: 1.º No podem per ara constatar si tenim l'obra tal com sortí de la ploma de Nestori, perquè fins ara la crítica solament compta amb una versió siriana i un sol manuscrit. 2.º És una obra de l'última edat de Nestori, quan pogué ja haver evolucionat molt, bé sigui per les persecucions, bé sigui per veure's abandonat de tothom. I encara que cita nombrosos extrets que foren llegits al concili, no sabem si el comentari que hi fa ara coincideix amb el que hauria fet en temps del concili. 3.º Pren certes posicions que, des del punt d'esguard històric-dogmàtic, són falses: com és ara la direcció irregular del concili per Sant Ciril, i el procés seguit, essent així que tot fou aprovat pels delegats del Papa i pel mateix Celestí; el monofisisme de Sant Ciril, malgrat les concessions de forma que féu als antioquens; la doctrina de Sant Lleó, que coincideix — segons Nestori — amb la seva. 4.º Àdhuc examinant el text de *Le livre d'Héraclide de Damas* tal com ens ha estat tramès, apar la doctrina nestoriana de Nestori, malgrat totes les argücies que emprà Amann per tal de demostrar el contrari.

Abans de passar endavant fem constar que per nosaltres no hi hagué l'any 431 sinó un sol concili d'Efès, ço és, el presidit per Sant Ciril i els legats enviats expressament pel Papa. L'assemblea dels orientals amb el patriarca d'Antioquia no fou sinó un conciliàbul. Els protestants diuen que tot es reduí a dos conciliàbuls, i que després la tradició en féu dels dos un concili ecumènic. És que per ells el Papa no és ningú. El que resulta sensible és que alguns catòlics parlin de dos concilis, el cirilià i l'altre dels orientals, amb la qual manera de parlar fan creure que empen la manera de judicar dels protestants racionalistes.

I passant ja a l'edició de Schwartz de les Actes del concili d'Efès, cal remarcar que comprenen el primer tom d'*Acta Conciliorum oecumenicorum* (ACO), i contenen en cinc volums separadament les col-

leccions gregues i les llatines. Les *Acta graeca*, que formen el volum I, abracen tres col·leccions: la *Collectio Vaticana (V)*, la *Collectio Segquierana (SD)* i la *Collectio Atheniensis (A)*. La primera comprèn els fascicles 1-6 i es correspon, per bé que amb interversions notables, amb el text grec imprès per Mansi a *Concilia*, t. IV, col. 577-1478, i t. V, col. 1-445. La *Collectio Segquierana* rebé aquest nom del còdex *Coislimianus* 32 del segle XII, que procedeix del canceller Séguier. Els documents d'aquestes dues primeres col·leccions són gairebé els mateixos, llevat d'uns quants documents que no es troben en la *SD*. És per això que Schwartz ha cregut que no calia publicar sinó la *capitulatio* de la *Collectio Segquierana*. La *Collectio Atheniensis* procedeix d'un testimoni únic descobert per Mons. Ehrhard, ço és, el manuscrit 9 de la biblioteca de la Societat Cristiana Arqueològica d'Atenes. L'interès d'aquesta col·lecció està en el fet que conté una vintena de documents coneguts fins ara solament per traduccions llatines, i quinze d'altres totalment ignorats, per bé que n'omet 26 donats per *V* i *SD*.

Les col·leccions llatines recollides per Schwartz comprenen els volums II-V d'aquest tom I sobre el concili d'Efès. El volum II conté la que Schwartz nomena, seguint a Frederic Maassen, *Collectio Veronensis*, per tal com prové únicament d'un còdex de la biblioteca capitular [u] de Verona. Sembla que aquesta col·lecció solament reuní uns certs documents, a fi de palesar que en l'afer de Nestori i en la querella contra Joan d'Antioquia, Sant Ciril obrava enterament d'acord amb la Seu Apostòlica.

Els volums III i IV enclouen el famós *Synodicon adversus Tragoediam Irenaei*, o col·lecció de documents recollits per Rusticus, diaca del papa Vigili. Aquest material havia estat publicat d'un antic manuscrit de Tours (*Collectio Turonensis, CT*). Heus ací, però, que Schwartz ha editat aquest mateix material lleument retocat, encara que augmentat remarcablement, tal com es conté en dos manuscrits de la Vaticana i de Monte Casino, principalment d'aquest darrer, pel qual fet ha nomenat aquesta col·lecció *Collectio Casinensis*.

Cal dir quatre mots sobre l'origen d'aquesta col·lecció. Pocs lustres després del concili d'Efès, el comte d'Ireneu, amic íntim de Nestori, intentà una defensa de Nestori i dels altres bisbes que li restaren addictes. Recollí una sèrie de documents oficials, els proveí de notes i introduccions, i donà al conjunt el nom de *Tragèdia*. Aquest llibre, tal com sortí de les mans del comte Ireneu, s'és perdut. Però un segle més tard, el diaca romà Rusticus, durant la seva estada a Constantinoble entre 547 i 553, mentre traduïa les actes del concili de Calcedònia, trobà en la biblioteca del convent dels acemetes uns

textos nous relatius al concili d'Efès, i entre ells la *Tragèdia* d'Ireneu. Aleshores maldà per publicar una nova edició llatina de les Actes del concili de 431, i amb aquest fi, partint de la col·lecció *CT* ja existent, afegí nombrosos documents extrets del llibre del comte, per bé que de les notes d'aquest sols traduï el que li semblà essencial al seu fi de defensar Teodoret de nestorianisme. Heus ací, doncs, l'origen del *Synodicon* de Rusticus, anomenat per Schwartz *Synodicon Casinense*, del nom del seu millor manuscrit de Monte Casino. Schwartz ens dóna entre barres paral·leles les correccions del mateix Rusticus, i fins i tot en l'aparell crític les variants de la *Collectio Turonensis*. La importància de la col·lecció llatina d'aquests volums III i IV apar del fet que és la col·lecció més antiga del concili d'Efès, més antiga encara que les col·leccions gregues que han arribat fins a nosaltres.

El volum V de Schwartz està partit en dues parts. La primera conté la *Collectio Palatina*. La seva història és la següent. Màrius Mercator, abans del concili d'Efès, havia traduït al llatí alguns llocs comprometedors dels escrits de Nestori. Aquests passatges, augmentats més tard per la traducció d'uns documents anteriors al concili i d'alguns fragments d'Actes, i de testimonis aclaparants contra l'ortodòxia de Teodor de Mopsuesta, i de qualques suplementes dirigits contra Ibas i Teodoret, allà pel segon quart del segle VI, foren recollits, tots plegats, en una sola col·lecció, atribuïda tota indègudament a Màrius Mercator. Aquesta és la *Collectio Palatina*, que havia publicat ja Baluze, i aparegué en la *Patrologia llatina* de Migne, i ha reeditat Schwartz.

La segona part del volum V de Schwartz conté quatre documents. El primer és la traducció llatina de la Carta Sinodal de Sant Ciril, feta pel monjo Dionís l'Èxigu, qui afirmà haver estat el primer qui traduï al llatí aquesta carta i els XII anatematismes de Sant Ciril. El segon és la *Collectio Sichardiana*, de Joan Sichard, professor de retòrica i de literatura llatina a Basilea en la primera meitat del segle XVI. El tercer és la *Collectio Quesneliana*, anomenada així per Maassen del nom del primer editor Pascasi Quesnel, la qual és conservada en un grup de manuscrits. Finalment ve la *Collectio Winteriana*, que és una traducció llatina de vint-i-cinc documents relatius al concili, editada a Basilea l'any 1542 per Robert Winter.

L'edició crítica de totes aquestes col·leccions gregues i llatines que ens dóna Schwartz, és sens dubte d'una utilitat innegable per a tot aquell que intenti escriure una història objectiva i exacta del concili d'Efès.

II. — ANTECEDENTS DEL CONCILI D'EFÈS

Al mes d'abril de 428 (5) el prevere d'Antioquia, Nestori, era consagrat per a pendre possessió de la Seu patriarcal de Constantinoble. És molt freqüent que els autors que tracten dels antecedents del concili d'Efès remarquin que Sant Joan Crisòstom també fou prevere d'Antioquia, i després elevat a la Seu patriarcal de Constantinoble, justament quan era patriarca d'Alexandria el seu implacable enemic Teòfil, qui assistí al concili de l'Alzina per condemnar Sant Joan Crisòstom, on era també el nebot de Teòfil, Ciril, qui havia d'ocupar la Seu d'Alexandria, precisament quan Nestori era patriarca de Constantinoble. Ens sembla senzillament que van a cercar l'aigua de massa lluny, al capdavant per voler demostrar que Sant Ciril estava previngut contra Nestori.

D'ençà de Petavi es donava gairebé com a cert que Nestori fou deixeble de Teodor de Mopsuesta (6). Avui, però, els autors més aviat ho neguen (7), per bé que fins Amann admet la probabilitat que Nestori rebés profundament la seva influència (8). Cal remarcar que quan Nestori fou entronitzat al patriarcat de Constantinoble, Ciril li adreçà lletres de comunió, i que fins a Roma s'alegraren del seu començament per informes arribats de Constantinoble (9). Però en gràcia de la veritat hem de dir que les qualitats de Nestori eren més que res d'aparença. N'és una prova el fet que els historiadors de llavors, tot i presentar-lo com a orador eloqüent, afegeixen que era un ignorant de l'Escriptura i dels Sants Pares, i de caràcter lleuger i violent (10).

Els primers actes de Nestori foren de persecució dels heretges. S'emparà d'una església dels arrians, que fou incendiada (11). L'emprengué contra els novacians, quartdecimans i macedonians. Tot amb tot el decret de Teodosi II de 30 de maig de 428, contra els heretges, inspirat sens dubte per Nestori, no menciona els pelagians. És que els corifeus d'aquesta secta, Julià d'Eclana, Florus, Orenci i Fabi, bisbes demesos dels seus bisbats per llurs errors, i expulsats de l'Oci-

(5) Els autors no estan d'acord en assenyalar el dia del mes, per raó que Sòcrates ens dona la data *IV Idus Apriles* (*Hist. eccl.*, VII, 29), i Liberatus, diaca, les calendes d'abril (*Breviar.*, 4).

(6) HEFEL-LECLERCQ, *Hist. des Conciles*, t. II, 1 part., p. 233, nota 3.

(7) DEVRESSE, *Les Actes du Concile d'Éphèse* a *Rev. des scienc. phil. et théol.* (1920) p. 230, nota 2.

(8) Art. *Nestorius*, col. 91.

(9) Cf. BATIFFOL, *Le Siège Apostolique*, p. 339 (Paris, 1924).

(10) Cf. DEVRESSE, *l. c.*, p. 230.

(11) SÒCRATES, *Hist. eccl.* VII, 29: PG, 67, 803.

greus arribades a Roma contra Nestori, de les quals parlarem tot seguit. És clar que calia pensar bé la resposta. Quant als pelagians, diu el Παρά, gairebé al final de l'epístola: *Hos quoque haereticos... sedibus suis iniusta dicentes, expulit iusta damnatio*; i es lamenta que Nestori no sàpiga que ja foren condemnats pels seus antecessors en el patriarcat de Constantinoble, Atticus i Sisinni (16).

En la primera lletra a Celestí es queixava Nestori d'haver trobat *non modicam corruptionem orthodoxiae*, la qual és *affinis putredini Apollinaris et Arii*. És tracta d'alguns clergues que parlant de Crist mesclen les dues natures divina i humana, i parlen com si el Verb hagués pres origen de la Verge Maria, i fos fabricat en el seu temple i sepultat a la carn, de faisó com si després de la resurrecció no restés ja la carn per estar transformada en divinitat. Seguidament Nestori rebutja que parlant de Maria hom emprí l'apel·latiu de θεοτόκος (Mare de Déu), perquè els Pares de Nicea no l'empra- ren, i perquè *oportet veram matrem de eadem esse essentia, qua ex se natum*. Solament li sembla tolerable el nom de θεοτόκος en cert sentit: *Propter inseparabile templum Dei Verbi ex ipsa, non quia mater sit Dei Verbi*. El millor serà canviar el nom θεοτόκος per χριστοτόκος. En la segona carta de Nestori a Celestí es troben les mateixes idees. I per bé que sembla concedir que *utraque natura* en Crist *in una persona unigeniti adoratur* no és una persona divina la que ha nascut de Maria, sinó solament la seva humanitat que fou unida a la divinitat: *Humanitas vero posterioribus temporibus nata est ex santa virgine, quae propter coniunctionem deitatis ab angelis et hominibus simul colitur*.

De tot això és palès que Nestori barrejava la qüestió dels arrians i apollinaristes que hi devia haver a Constantinoble, amb la doctrina catòlica que afirma la unió física de les dues natures de Crist en una sola persona divina, la qual fa que Maria sigui verament mare de Déu fet home. Aquesta doctrina de la tradició semblava ignorada per Nestori. És natural, doncs, que a Roma fessin mala impressió aquestes cartes de Nestori, la qual fou tot seguit confirmada pels nous informes que allà arribaren (17).

La qüestió religiosa s'agreuja d'una manera alarmant amb mo-

(16) SCHWARTZ, *ACO*, vol. II, pp. 7-12; MANSI, *Concilia*, t. IV, 1025-1036; *PL*, 50, 469-486.

(17) No estem d'acord amb Batiffol quan assegura: "Rome aurait eu pour s'éclairer ces seuls rapports de Nestorius, elle n'aurait pu que le féliciter de son zèle à achever l'arianisme et l'apollinarisme" (*La Siège Apostolique*, p. 344). No ho creiem així. Nestori, tot atacant l'arianisme i l'apollinarisme, atacava també la doctrina catòlica, mentre indicava ja, en aquestes cartes, que admetia en Crist una unió més moral que física, que no salvava suficientment l'*unum per se* de Crist.

tiu d'un sermó predicat per Anastasi, prevere que Nestori havia portat d'Antioquia, com a vinculat a la seva persona amb el càrrec de *syncellus*, és a dir, conseller i secretari íntim. Segons diu Sòcrates: "Anastasi... recomanà un dia en un sermó que no fos nomenada Maria Mare de Déu (θεοτόκος), per la raó que Maria no era més que una criatura humana, i Déu no pot haver nascut de la criatura" (18). I a continuació Sòcrates afegeix que "a penes l'oïren, molts, tant de la clerecia com de la plebs, foren contorbats". Aquesta narració substancialment és la mateixa que ens donen Evagri (19) i Liberat (20). Tot amb tot, de les paraules de Sant Ciril d'Alexandria potser es pot inferir que el bisbe Doroteu (probablement de Marcianòpoli) fou qui primer atacà el nom de θεοτόκος en un sermó de Constantinooble (21). Sigui d'això el que es vulgui, creiem que és d'una importància molt secundària per al cas l'esbrinar si fou l'un o l'altre el primer en permetre's la llibertat d'atacar, de la trona estant, l'apel·latiu de θεοτόκος aplicat a la Verge Maria. El cas és que no solament Nestori no apagà el foc de les disputes, que encontinent s'encengueren, sinó que fins i tot l'alimentà impugnant també en diversos sermons el θεοτόκος. No és, doncs, estrany que alguns fidels, arborats per la reacció que els produí l'escàndol, arribessin a comparar el patriarca amb Pau de Samosata, com Sòcrates ens refereix.

En la primera homilia que aleshores pronuncià, Nestori manifestava ja la doctrina herètica que després condemnà el concili d'Efès. i fou assenyalada amb el nom de nestorianisme. Tracta els seus adversaris d'orbs i ignorants, i diu que vol respondre a la pregunta, si s'ha de nomenar Maria θεοτόκος (Mare de Déu), o bé άνθρωποτόκος (Mare de l'home). Nestori defensa la segona apel·lació. Com a prova d'això addueix que Maria no engendrà τὴν θεότητα (la divinitat), perquè Maria era una criatura. Per tant, conclou: ἀλλ' ἔτεκεν ἄνθρωπον, θεότητος ὄργανον; infantà, doncs, un home, òrgan de la divinitat. I, afermant més el peu en l'error, diu tot seguit que l'Èsperit Sant fabricà per al Verb, en el si de la Verge, el temple on havia d'habitar, i que aquell qui ressuscità després de mort no era Déu, sinó aquell en el qual Déu s'havia encarnat. Nestori, per tal de defensar el seu error, acut a la mateixa Escriptura Sagrada. I com que de l'error anterior es dedueix que hi ha d'haver en Crist una doble personalitat, volgué veure confirmada aquesta conclusió en l'Èvangeli: *Num-*

(18) *Hist. eccl.*, VII, 32: PG, 67, 808.

(19) *Hist. eccl.*, I, 2: PG, 86, 2424-2425.

(20) *Breviarium*, IV: PL, 68, 974-975.

(21) *Epist II ad Caelestimum*, SCHWARTZ, ACO, vol. I, pars 5, pp. 10-12; *Mansl. Concilia*, t. IV, 1011-1018.

quid ego duplicem Christum solus apello? nonne semetipsum et templum solubile et deum nuncupat suscitantem? Nestori no sap veure que Crist dóna el nom de temple a la humanitat i no a l'home, com si Crist resultés de la unió del Verb amb un home, com vol aquest heresiarca. Acaba de palesar més el seu error en considerar la humanitat de Crist, no com unida a la divinitat formant un *unum per se*, sinó com un vestit o vas que enclou el Verb: *διὰ τὸν φοροῦντα τὸν φορούμενον σέβω, διὰ τὸν κεκρυμμένον προσκυνῶ τὸν φαινόμενον ἀχώριστας τοῦ φαινομένου θεός, ο* com tradueix Màrius Mercator: *propter utentem illud indumentum quod utitur, colo, propter absconditum adorans quod foris videtur, inseparabilis ab eo qui oculis paret, est Deus* (22).

No negarem que l'origen dels errors de Nestori procedí del seu bandeig del mot θεοτόκος, per la falsa suposició en què estava en creure que, si hom l'admetia, afirmava ensems que la divinitat era nada d'una criatura humana, i, per tant, era alhora eterna i temporal. Nestori repetí en homilies posteriors els mateixos conceptes, tot tractant el poble d'ignorant, rebutjant el nom de θεοτόκος i proposant el de χριστοτόκος. Amb això el foc de les dissensions i l'aversion contra el patriarca cresqué de tal manera, que bona part de la clerecia, que li era adversa, resolgué que Proclus, prevere molt erudit de Constantinoble, refutés públicament els errors de Nestori (23). Aquest es cregué obligat a improvisar un sermó, per tal de resguardar els seus oients, segons deia, contra una veneració exagerada de Maria, i contra la proposició que el Logos havia nascut dues vegades. Ni s'acontentà amb un sol sermó adreçat contra Proclus. De la versió llatina del segon sermó adduïda per Migne retallem aquestes paraules: *Ut igitur mulier corpus parit, sed Deus animam tribuit, neque ideo mulier dicitur animae genitrix, quia peperit animatum, sed potius hominis genitrix: sic quoque beata Virgo, etsi peperit hominem, simul cum illo pertranseunte Dei Verbo, non ideo est Dei genitrix, non enim Verbi Divinitas a beata Virgine initium cepit, sed erat natura Deus* (24).

Segons aquestes paraules, es dedueixen palesament dues conseqüències de la doctrina de Nestori: 1.^a S'ha de dir "Déu ha passat per Maria" (*transiit*), per comptes de confessar "Déu és nat de Maria": "(Maria) *peperit hominem, simul cum illo pertranseunte Dei*

(22) LOOFS, p. 250-264; SCHWARTZ, vol. V, p. 29 ss.; PL, 48, 758-763.

(23) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, pp. 103-107; MANSI, t. IV, 578-588; PL, 48, 775-781. Proclus havia estat nomenat per Sisinni, l'anterior patriarca de Constantinoble, bisbe de Cícicum, però els habitants d'aquella ciutat no l'havien volgut rebre, i per això residia encara a Constantinoble. L'homilia de Proclus contra Nestori es proposa de provar que el qui nasqué de Maria no era Déu solament, ni home tan sols, sinó Déu i home ensems, encara que les dues naturaleses restaren després de la unió sense cap confusió ni mescla.

(24) LOOFS, p. 352 (el text grec); PL, 48, 786, 787.

Verbo." 2.ª En Crist hi ha d'haver dues persones. Car pel fet que la dona engendra el cos, encara que l'ànima procedeix directament de Déu, diem que la dona engendra la persona resultant de la unió del cos i l'ànima, o que és mare d'aquell home. Si, doncs, ni després d'haver-se unit el Verb amb la natura humana, podem dir que Maria sigui mare de Déu encarnat, ha d'ésser perquè aquella unió no és tan estreta que constitueixi una sola persona, sinó que havent-n'hi dues, una divina i una altra humana, solament es pot dir amb propietat que Maria és mare de l'home, o de la persona humana.

Heus ací com Nestori ensenyava certament el nestorianisme, malgrat que Amann declari el contrari. És inútil que després digui Nestori que fins tolera que en cert sentit hom nomeni Maria θεοτόκος; perquè és prou palès que solament en un sentit molt lat ho admet, ço és, perquè Déu s'ha unit indissolublement amb aquell home que Maria engendrà. Maria no és la mare del Verb encarnat, sinó la mare del temple del Verb (25). És inútil també que, constret pels seus adversaris, Nestori arribi a dir que en Crist hi ha una persona, perquè vol dir una persona composta. De l'exemple susdit, el qual no sabem que Nestori hagi retractat mai, es veu ben manifesta la seva concepció. Així com el cos i l'ànima humana són dues substàncies incompletes, que s'uneixen per tal de formar una substància completa i una persona, de faisó que es pot dir que la mare engendra el cos i que engendra el compost o la persona, però mai no es pot dir que engendra l'ànima; talment, segons Nestori, en Crist l'home i el Verb s'uneixen per a constituir una persona composta, de faisó que es pot dir que Maria és mare de l'home o persona humana, i mare de la persona composta, o de Crist, però mai no es pot afirmar que sigui mare del Verb o mare de Déu.

No és estrany que a Constantinoble, on era tan viva la tradició del θεοτόκος, s'aixequés, tant entre els clergues, com entre els monjos i els laics, una tempesta terrible contra el patriarca. Nestori, per defensar-se, reuní un conciliàbul de qualques bisbes i excomunicà els diaques i preveres que no acataven la seva doctrina, bo i inculpant-los de maniqueisme. Els monjos s'adreçaren a Teodosi II, protestant que la fe, la qual Nestori titllava de maniqueisme, era la fe dels apòstols, dels màrtirs, dels concilis i dels sants Pares. Alhora li pregaven que posés fi a les violències de Nestori (26).

Després de tot això crec que podem ben bé qualificar mancades de fonament les paraules amb què Amann comença a tractar tot aquest

(25) LOOFS, p. 168.

(26) SCHWARTZ, vol. I, pars 5, pp. 7-10; MANSI, t. IV, 1101-1108.

afer de la intervenció de Nestori en la controvèrsia entorn del θεοτόκος: *Et c'est sur des questions de mots que le conflit va s'engager* (27). No es tractava d'una mera qüestió de mots, sinó d'una qüestió de mots que encloïa una doctrina errònia de part de Nestori. No diria avui ningú que tota la controvèrsia sobre el ὁμοούσιος es reduïa a una qüestió de mots (28).

L'escàndol que la predicació de Nestori provocà en els monjos de Constantinoble arribà aviat als monestirs d'Egipte, i s'encengué allà tot seguit una discussió tan exaltada, que el patriarca d'Alexandria, Ciril, es cregué obligat naturalment a intervenir, explicant als solitaris, poc després de la Pasqua de 429, en una lletra, la vertadera doctrina de l'Església, per bé que per prudència no mencionà Nestori (29). El negar, diu, a Maria el títol de "Mare de Déu" és procedir contra l'ensenyament de Nicea, de Sant Atanasi i de l'Es-criptura.

Notem com Sant Ciril emprà també la comparança de la generació de Crist segons la carn amb la generació dels altres homes. Encara, diu, que les mares produeixen en el seu si els cossos terrenals i no les ànimes, amb tot, segons expressió de tots, les mares engendren el compost d'ànima i cos, i així no dirà ningú que Isabel infantà la carn del Baptista, sinó que infantà tot l'home, el Baptista. De la mateixa manera, afegeix, és nat l'Ἐμμανουήλ. Car encara que el Verb unigènit és nat de la substància del Pare, després que assumint la carn es vestí de la nostra natura, es féu fill de l'home; de faisó que amb tota raó creiem i afirmem que nasqué, segons la carn, de Maria (30). De la mateixa comparança que emprava Nestori dedueix Sant Ciril que Maria és Mare de Déu. És que Nestori partia de la base que en Crist hi ha dues persones, i Sant Ciril de la base que en Crist no n'hi ha més que una.

La carta de Sant Ciril arribà a Constantinoble i fou comunicada a Nestori, qui la considerà com "un atac gratuït i immerescut". Aleshores el patriarca d'Alexandria adreçà una carta a aquells que

(27) Art. *Nestorius*, 92.

(28) No estarà fora del seu lloc que provem que la doctrina que ensenyava Nestori anava pel mateix camí que la de Teodor de Mopsuesta, qui és assenyalat per tots com el precursor del nestorianisme: "Si ens pregunteu si Maria és mare de l'home o mare de Déu, cal respondre que és l'un i l'altre. L'un certament per la naturalesa de les coses; l'altre per raó de la relació. És mare d'un home per natura, perquè un home ha estat format en son si i és nat d'ella. És mare de Déu perquè Déu es trobava en l'home que Maria ha engendrat" (PG, 66, 992). No cal escarrassar-se gaire a demostrar aquest punt perquè el mateix Nestori s'encarregà de fer l'apologia de Teodor de Mopsuesta, manifestant la seva coincidència d'idees amb ell (Cf. *Le livre d'Héraclide*, pp. 291-293).

(29) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, pp. 10-23; MANSI, t. IV, 587-618.

(30) SCHWARTZ, l. c., p. 15; MANSI, l. c., 600.

l'acusaven de no haver servat silenci, i això, com diu ell, malgrat de conèixer d'oïdes la impia doctrina de Nestori. Ciril explica que amb la seva lletra als monjos no pretenia sinó exposar la vera doctrina de l'Església, en saber l'escàndol produït pel sermó del bisbe Doroteu, qui a presència de Nestori fulminà l'anatema contra tots els que donessin a Maria el nom de θεοτόκον. Com a rèplica hauria pogut reunir un sínode i fulminar l'anatema contra els qui neguessin a Maria aquest títol; però no ho havia fet per tal que no fos dit que el patriarca d'Alexandria i un sínode d'Egipte havia fulminat l'anatema contra Nestori (31).

Com per desfogar la seva pena amb un amic, Ciril escriví també una altra carta a Acaci de Berea, en la qual es lamenta dels despropòsits de Nestori, de l'anatema de Doroteu, que va adreçat de retop contra tants Pares venerables que ensenyaren que Maria és Mare de Déu, i de la campanya de calúmnies que han emprès contra el per haver volgut exposar la vera doctrina als solitaris d'Egipte (32).

A les darreries de l'estiu de 429 Sant Ciril adreçà directament la primera carta a Nestori. L'ocasió l'hi oferí l'haver desembarcat a Alexandria uns homes venerables, els quals li notificaren que Nestori estava sumament irat contra ell, *nullumque mei laedendi causa lapidem non movere mihi renunciarunt*, diu la versió llatina. Com que Ciril no s'explicava aquesta actitud del patriarca de Constantinoble, cercà de saber-ne el motiu, i li fou respost per alguns alexandrins que aquest havia estat la seva epístola als monjos. Això el deixà molt sorprès. ¿Com no veu, diu, que la torbació ocasionada ha procedit de Nestori i no d'ell? Circulen uns papers que a penes pot creure que siguin de Nestori — eren les homilies de Nestori que s'havien escampat arreu —, dels quals sembla deduir-se que per l'autor Crist no és Déu, sinó un òrgan de la divinitat. Aquests textos han arribat a Roma i han afligit el papa Celestí, qui cerca informacions del bisbe d'Alexandria sobre l'origen d'aquests papers. Ja és hora que el patriarca de Constantinoble posi un terme a aquest soroll molest, reconeixent el seu error, i confessant que la Verge Maria és verament θεοτόκος (33). Aquesta carta de Ciril explica a bastament el motiu que pogué tenir el papa Celestí en no respondre tot seguit a les lletres de Nestori. Calia abans estar ben assabentat sobre l'autor d'aquells escrits que havien escandalitzat molts fidels.

A instància del prevere Lampon — qui probablement li havia dut

(31) SCHWARTZ, *Ibid.*, p. 109; MANSI, 899-1000.

(32) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 98-99; MANSI, 1053-1056.

(33) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 23-24; MANSI, 883-886.

la carta de Ciril —, per ell mateix trameté Nestori la resposta a Ciril. És reduïx a una nota de rebut i a una queixa del que ell anomena indiscreció de Lampon i actitud poc paternal de Ciril (34).

L'animadversió de Nestori contra Ciril, en fer-se pública, determinà alguns alexandrins, condemnats pel seu patriarca, a anar a Constantinoble per querellar-se contra ell davant Nestori. És tracta, diu Ciril, de reus convictes i que no han rebut pas cap injúria d'ell. Heus ací l'ocasió en què el patriarca d'Alexandria escriví la famosa carta segona a Nestori, al començament de 430. Després d'exhortar-lo a anar més en compte en la seva predicació per evitar tot escàndol en la doctrina, exposa un compendiós tractat de la doctrina que ens ensenya la tradició sobre les dues natures de Crist, la seva unió i relacions mútues. Aquesta carta fou després aprovada pel concili d'Efès, per ésser considerada com l'obra mestra de Sant Ciril. En ella desfà totes les objeccions que posava Nestori en no admetre que Déu s'encarnà, ressuscità, patí i morí per nosaltres. Després d'aquesta carta restà com consagrat el mot καθ' ὑπόστασιν (*secundum hypostasim*) per a designar la unió de les dues natures. En canvi, Ciril demostrà que la unió de persones, ἔνωσις προσώπων, que alguns, entre ells Nestori, preconitzaven, va contra l'Escltura i la tradició dels Sants Pares (35).

Per aquest temps, versemblantment, Ciril escriví una altra carta a un amic, en la qual protestava que no havia intervingut en aquest afer sinó per l'amor a la fe i a l'apaivagament de la controvèrsia.

(34) LOOFS, p. 169; SCHWARTZ, *Ibid.*, p. 25; MANSI, 885-886.

(35) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 25-28; MANSI, 887-892. Parlant d'aquesta carta diu Tillemont: "Fou no solament aprovada aquest any en el concili de Roma i en el general d'Egipte, com a ortodoxa i enterament irrepreensible, sinó que fou llegida també en el concili ecumènic d'Efès, i aprovada per tots els bisbes, i cada u en particular. En el concili de Constantinoble, en temps de Sant Flavià, en 448, Eusebi de Dorilea proposà aquesta lletra, que l'amor de Déu i el zel de la fe havien fet escriure, com la regla de la doctrina de l'Església contra Nestori i contra Eutiques..." (*Mém. hist. ecclés.*, t. XIV, p. 338). Ací hem de confessar que no podem assentir a les paraules d'Amann: "Or, à cette formule, telle qu'il la comprenait et quoi qu'il en fût de la pensée de Cyrille, Nestorius ne pouvait adhérer. C'était lui demander d'accepter, comme il le dira plus tard un *monstre incompréhensible* et de rejeter la théorie dyophysite en laquelle il avait été élevé" (*Art. Nestorius*, 97). Ja en parlar de les cartes de Nestori al papa Celestí fèiem notar que Nestori confonia la vera doctrina amb l'apokinarisme i l'arrianisme. Però això s'ha d'atribuir o bé a la ignorància de Nestori, o bé a la precipitació amb què jutjava la doctrina tradicional de l'Església. Sant Ciril li deia clarament en la seva lletra, parlant de les natures de Crist: "Per bé que les dues natures siguin diverses, en unir-se, per la unió es formà un Crist i Fill; no de fàisó que per la unió desaparegués la diferència de les natures, sinó perquè la divinitat i la humanitat s'ajuntaren en una unió arcana i inefable constituint un sol Senyor i Crist i Fill." Així explicava Sant Ciril la unió καθ' ὑπόστασιν de què parlava abans. Nestori creia que Ciril admetia la confusió de natures; i per no comprendre'l tingué aquella unió secreta i inefable de què parlava Sant Ciril com a monstruosa. Volgué donar una explicació més a l'abast del nostre enteniment, i llavors va desfer la unió física de les dues natures en Crist: resultà que en Crist hi havien dues persones.

Que estimava Nestori com a germà tant com el que més; però que la glòria de Déu reclamava d'ell la defensa de la veritat (36).

El mes de juny següent respongué Nestori a la segona carta de Ciril amb una altra carta bastant més llarga que la primera. Hem de confessar que no entenem les paraules d'Amann en començar a donar compte d'aquesta lletra: *C'est en même temps qu'une critique du concept cyrillien une justification par l'Écriture et le symbole de Nicée de sa propre terminologie*. No hi ha una crítica de la concepció ciril·liana, puix que es veu a bastament que Nestori no l'ha entesa, ni hi ha una tal *justificació* per l'Escriptura d'una doctrina errònia. El començament de la carta del patriarca de Constantinoble mostra una supèrbia i una rancúnia reconcentrada. Que poc s'assembla aquest estil al caritatiu i suau de Ciril en la lletra susdita! Tracta Ciril d'ignorant, que ha llegit superficialment el símbol de Nicea. Seguidament ataca la comunicació d'idiomes en la persona de Crist, tot prenent demostrar que l'Escriptura, quan empra precicats que denoten passió, solament empra el nom de Crist i no el de Déu. Vol trobar contradiccions en la lletra de Ciril, que certament no hi són, i tot seguit dona a entendre Nestori que no admet cap diferència entre natura i persona perquè intenta demostrar que en l'Escriptura mai no s'atribueix a la natura divina els atributs propis de la carn, com si això fos afirmat per Ciril. En el final de la carta, Nestori pren un to descarat, dient a Ciril que no tingui tanta cura de l'església de Constantinoble, i no es refi de clergues condemnats de maniqueisme a la capital (37). Mentre la religió a Alexandria decau, a Constantinoble és cada dia més floreixent. En resum, tota la carta mostra una manca d'intel·ligència de la concepció catòlica, i indica prou clarament l'error de les dues persones divina i humana en Crist (38).

En morir l'emperador Arcadi deixà l'imperi al seu fill Teodosi II, qui aleshores tenia set o vuit anys, sota la regència del prefecte del pretori Antemi. La germana de Teodosi, Pulquèria, qui tenia dos anys més que ell i mostrà molta més capacitat que el seu germà, rebé el títol d'Augusta en 421, i per la seva gran prudència li fou confiat el govern i la tutela del seu germà. Ella el casà amb Eudòcia, i és cert que tant Pulquèria com Eudòcia prengueren molta part en els afers de l'Església i de l'Estat. Les altres dues germanes de Teodosi, Arcàdia i Marina, duïen una vida retirada a la cort amb Pulquèria.

(36) SCHWARTZ, vol. I, pars I, pp. 108-109; MANSI, t. IV, 899-1002.

(37) En les lluites entaulades a Constantinoble per raó del *θεοτόκος*, eren nomenats maniqueus els qui donaven a Maria el nom de Mare de Déu (*Le livre d'Héraclide*, p. 91).

(38) LOOFS, pp. 173-180; SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 29-32; MANSI, 891-1000.

En veure, doncs, Ciril que les dues cartes que havia adreçat a Nestori devingueren inútils, va escriure una carta informativa molt llarga a Teodosi II (39). I en comprendre tal vegada per la segona lletra de Nestori que aquest s'havia avançat a guanyar l'emperador per la seva causa, Ciril escriví dues altres cartes a les princeses Eudòcia i Pulquèria (40) i a les verges Arcàdia i Marina (41). Cada una de les tres cartes constitueix un ver tractat *De Incarnatione*. En totes exposa la doctrina, bo i servant la delicadesa de no atacar directament Nestori. És clar que les persones imperials no estaven en disposició de resseguir tots els fils d'aquesta controvèrsia teològica. Però podien comprendre que es tractava d'un afer de greu importància, i calia, per tant, pendre alguna determinació, a fi que l'escàndol no continués. No s'ha d'oblidar el poder absolut de què l'emperador gaudia, que en matèries de religió passava molt més enllà d'una mera tutela, la qual actitud avui fóra intolerable. De fet la intervenció de l'emperador fou tal vegada l'acció més eficaç per acabar la divisió que s'obrí després del concili d'Efès, entre els bisbes addictes al concili i els orientals més o menys amics de Nestori. La primera intervenció de l'emperador afavorí la formació del cisma, el fi del qual Teodosi s'apressà després a procurar.

Mentre Ciril escrivia a uns i altres per tal d'il·lustrar la vera doctrina, Nestori no restava passiu. Ja al temps de la primera carta a Nestori calgué a Ciril escriure'n una altra als clergues amics seus de Constantinoble, els quals li havien tramès dos libels, escampats a la cort imperial, contra la seva lletra als monjos. Aquesta literatura, diu Ciril, s'esforça a provar que és el cos de Crist qui ha patit, i no Déu o el Verb, i a ell (Ciril) li fan dir que el Verb és impassible i passible, essent així que ja el concili digué que el Verb patí en la seva carn. Quant als enemics que contra ell Nestori ha aixecat, persones per cert de baixa qualitat, cal que sàpiga Nestori que no tem una llarga peregrinació per tal de presentar-se a un tribunal públic. Però que recordi que la Providència de Déu sol preparar els concilis quan s'ha de purgar l'Església d'alguna heretgia, i, si fos el cas, no seria pas Nestori el jutge de Ciril; més aviat aquell hauria de donar compte de les seves blasfèmies davant d'aquest tribunal. Abans de cloure la carta, el patriarca d'Alexandria fa menció d'un esborrany de memorial que els seus amics, els destinataris de la carta, volen adreçar a l'emperador contra Nestori. Li ha semblat que calia llimar les frases

(39) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 42-72; MANSI, 617-680.

(40) SCHWARTZ, vol. I, pars 5, pp. 62-118; PG, 76, 1201-1336.

(41) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 26-61; MANSI, 803-884.

dures i poc hàbils contra Nestori. Així corregit, si els sembla oportú, poden cursar-lo. Si Nestori continua maquinant contra ell, faran bé de passar-li avis a Alexandria (42).

Les cartes adreçades per Ciril a les persones de la cort imperial no produïren cap efecte saludable. Millor dit, potser fins i tot foren contraproductes. De Teodosi, qui estava ja previngut per Nestori contra Ciril, sabem que adreçà una carta a Ciril, en la qual li manifesta el seu desgrat per haver començat aquesta disputa i haver-se dirigit separadament a ell (Teodosi) i a les princeses de la família imperial, com si — li deia — no fossin d'acord amb ell, o com si volgués sembrar el jull en la família imperial (43). Tanmateix sembla que Nestori tingués l'habilitat d'inutilitzar tots els remeis ideats per Ciril, per tal de guarir el mal o impedir que anés endavant.

En veure Ciril que Nestori no feia cap cas de les dues cartes que li adreçà, i potser també després d'haver experimentat la inutilitat de les altres lletres a les persones imperials, es determinà, finalment, a escriure al papa Celestí, com a la persona que havia de resoldre l'assumpte que a bones no s'havia pogut arranjar. Abans, però, reuní un concili a Alexandria, poc després de la Pasqua de 430, per tal de deliberar sobre el cas. Heus ací un resum de la lletra al Papa:

Atès que certs esperits volen corrompre la fe, no pot ésser lícit callar i menys encara ocultar a vostra Santetat les agitacions i turbulències presents, quan el diable malda per torbar les esglésies i pervertir els pobles. Per no voler precipitar-me, fins ara no he parlat a cap bisbe contra el Patriarca de Constantinoble. Però com que les coses es posen cada dia pitjor, trencó el silenci. D'ençà que és bisbe, Nestori no ha parat de predicar absurds i doctrines molt contràries a la fe apostòlica i evangèlica. Trameto a vostra Santetat les homilies que ell, sovint, ha predicat, i podrà jutjar per elles. Estiguí a punt d'advertir-li, per cartes sinodals, que no servaria la comunió amb una persona que ensenyava una tal doctrina. Tot amb tot, creguí preferible exhortar-lo per cartes com a germà. Però ell, d'aleshores ençà, m'ha armat una sèrie de paranys. Ja he perdut l'esperança de guarir-lo. Un dia, mentre Nestori celebrava una missa solemne, el bisbe Doroteu, amb veu alta, digué: "Mai que cap anomeni Maria Mare de Déu, sigui anatema." Tot seguit el poble fugí del

(42) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, pp. 110-112; vol. V, pars 1, pp. 52-55; MANSI, 1003-1008.

(43) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 73-74; MANSI, 1109-1112. En donar compte Amann d'aquesta lletra de l'emperador, hom creuria que admet les acusacions de Teodosi contra Ciril; "On y dénonçait les manœuvres employés par lui, et l'on voyait une preuve de son caractère intrigant dans la manière dont il s'était adressé séparément à l'empereur et à Pulchérie, comme s'il avait voulu mettre la brouille dans la famille impériale" (Art. *Nestorius*, 106-107).

temple per no voler restar en la comunió amb un home així. D'aleshores ençà, a Constantinoble, el poble, els religiosos i els magistrats, fora d'uns quants aduldors que són addictes a Nestori, no participen ja de la santa Missa, ni amb ell ni amb els homes corromputs que ha dut d'Antioquia. En veure que les homilies de Nestori eren introduïdes a Egipte, i que alguns homes volubles començaven a seguir els seus errors, vaig adreçar una lletra als monestirs d'Egipte, en la qual afermí els vacil·lants en la fe. En assabentar-se d'aquesta lletra, per la qual diversos magistrats de Constantinoble m'han regraciat, Nestori s'irrità contra mi, i em persegueix com a enemic jurat. Li vaig trametre una segona lletra, on li exposava breument la doctrina de l'Església, i s'ha burlat de mi, i continua ensenyant impietats com al principi. Els bisbes d'Orient no aproven pas la seva doctrina, però és el cas que Nestori creu que és ell sol qui penetra el ver sentit de l'Esclitura i coneix el misteri de Crist; i això malgrat que tots els fidels del món, bisbes i laics reconeixen que Jesucrist és Déu, i la Verge Maria, qui l'ha engendrat, és Mare de Déu. Vol obligar tots els bisbes a subscriure els seus pensaments. ¿Què hem de fer quan així es propaga el contagi? Per bé que les coses hagin arribat a aquest punt, no volem trencar la comunió abans d'assabentar d'això vostra Santetat. Feu-nos, doncs, la mercè de donar-nos a conèixer el vostre parer. Aquest judici vostre caldrà fer-lo saber a tot l'Orient. Per tal que conegui vostra Santetat els pensaments de Nestori i els dels Sants Pares, que ens han precedit, us trameto alguns passatges que he recollit, que refermen la doctrina dels uns i dels altres, i tot plegat ho he fet traduir al llatí pels qui l'entenen millor a Alexandria. He dat també al diaca d'Alexandria Posidoni exemplars de totes les cartes que he escrit sobre aquest assumpte, a fi que les lliuri a vostra Santetat" (44).

En arribar a Roma el lligall de documents de Ciril, Celestí havia rebut ja altres fonts d'informació. En primer lloc els sermons tramesos pel mateix Nestori al Papa i les cartes de consulta que li adreçà de bon principi de la controvèrsia. A més el monjo de Marsella, Joan Cassià, en el pròleg dels seus *VII libri de Incarnatione Christi*, diu que escriví el tractat a instància de (Sant) Lleó, llavors diaca de l'Església romana. I és palès que utilitzà la traducció llatina dels sermons

(44) SCHWARTZ, vol. I, pars 5, pp. 10-12; MANSI, 1011-1018. En aquesta lletra Ciril concreta prou bé els fets esdevinguts. Quant a la doctrina de Nestori gairebé no especifica més càrrec que el punt de la θεοτόκος, que era allò que havia escandalitzat més el poble. Els altres errors els podia veure expressats el papa Celestí en els escrits de Nestori, que anaven junt amb la carta. No sabem, doncs, com Amann pot nomenar vagues les acusacions ací formulades contra el patriarca de Constantinoble.

de Nestori, que es servaven en els arxius de l'Església romana (45). Loofs creu que l'obra de Cassià era acabada ja abans de l'estiu de 430. Deuria arribar, doncs, a Roma poc més poc menys alhora que el correu de Ciril.

Aquí no podem ocultar la nostra admiració en veure com Amann acusa Cassià de no haver mostrat més indulgència en examinar els escrits de Nestori, per encàrrec de Celestí, i de no haver començat per suposar la bona fe del seu interlocutor. N'hi ha prou amb recórrer les proposicions de Nestori extretes per Loofs de la traducció llatina que en féu Cassià, per comprendre que algunes proposicions del patriarca de Constantinoble no eren de cap manera defensables. L'obstinació amb què Nestori negava a Maria el títol de θεοτόκος anava evidentment contra la tradició de l'Església, i suposava la doctrina herètica que Maria solament havia engendrat un home. Quant a la substitució d'aquell per θεοδόκος, que aplicava també a Jesucrist, aquest mot era considerat per tots, fins pels amics de Nestori, com una introducció que s'havia de rebutjar (46). Finalment, el que Nestori emprés tant de tort els textos de l'Escriptura per defensar la seva doctrina contrària a la Tradició no té cap defensa possible.

El papa Celestí, després d'examinar els documents que li trameïa Ciril per Posidoni, reuní un sínode a Roma, les actes del qual no es conserven. Solament ens resta un fragment d'un sermó del Papa, que ens fou tramès per Arnobi, que escrivia a Roma pels volts de 450. En aquest sermó declara Celestí que la doctrina de Ciril sobre la θεοτόκος és ben bé la de Sant Ambròs, del papa Damas i de Sant Hilari (47).

En canvi ens resten les quatre cartes que, com a conclusió del sínode, adreçà Celestí a Ciril, a Nestori, al clergat de Constantinoble i a Joan d'Antioquia. Totes porten la data 11 d'agost de 430. La més important és l'dreçada al patriarca d'Alexandria. Celestí començà manifestant el consol rebut de la carta de Ciril, en mig de la tristesa que li causaren els sermons de Nestori. Felicita Ciril per la vigilància que ha guardat. Declara que resten en la comunió de l'Església aquells qui Nestori havia bandejat de la seva comunió, perquè se li oposaven, i que, al contrari, no romandran en la comunió de Roma els qui s'obstinen a desviar-se de la predicació apostòlica. Quant a Nestori, en cas que aquest s'aferra en sa doctrina ímpia, i no prometi conformar-se a les ensenyances de l'Església romana, de l'Es-

(45) *Corp. script. eccl. lat.*, XVII, pp. 233-391; *PL*, 50, 9-272; Cf. *Nestoriana*, pp. 49-57.

(46) Cf. DEVRESSE, *Rev. des scienc. phil. et théol.* (1929) p. 237.

(47) MANSI, 550-552.

glésia d'Alexandria i de tota la cristiandat, el Papa investeix Ciril de l'autoritat de la Seu Apostòlica, per tal que faci saber a Nestori, que si dins el termini de deu dies que seguiran a la notificació no condemna per escrit les seves males ensenyances i no s'adhereix al que ensenya la fe sobre el naixement de Crist, serà considerat com a expulsat del cos dels fidels, i Ciril proveirà a les necessitats de l'Èsglésia de Constantinoble (48).

Les darreres ratlles informen Ciril que el Papa ha escrit en el mateix sentit als bisbes Joan d'Antioquia, Juvenal de Jerusalem, Rufus de Tessalònica i al metropolità de Macedònia, Flavià de Filipos. El text d'aquestes lletres és idèntic. Celestí pondera la gravetat del cas de Nestori i afirma: *Episcopum Nestorium, et si qui alius eum secutus haec praedicat, a nostra communione secrevimus, quamdiu scriptura professionis emissa perversitatem quam coeperat docere condemnet, et hanc de virgineo partu, id est, de humani generis salute fidem adserat se tenere, quam secundum apostolicam doctrinam Romana et Alexandrina et catholica universalis Ecclesia tenet et veneratur et praedicat*. A continuació afegeix que això mateix ha estat comunicat a Ciril, i que si Nestori, dintre deu dies després de la notificació de la sentència, no retracta les prèdiques sacrílegues sobre el naixement de Crist, haurà incorregut en excomunió (49).

La lletra de Celestí a la clerecia de Constantinoble exhorta aquells preveres a perseverar en la fe. Tots aquells que Nestori haurà excomunicat, per haver estat en l'ortodòxia, són en comunió amb el Papa. Menciona els errors de Nestori sobre el naixement de Crist i les dues natures. Finalment, els assabenta que ha delegat Ciril, qui proveirà *ne morbus iste longitudinis occasione grassetur* (50).

La quarta lletra de Celestí adreçada a Nestori era molt severa. Recorda al patriarca de Constantinoble les relacions excel·lents que Roma tingué amb els seus antecessors Atticus i Sisinni, i les esperances, tan aviat frustrades, que donà l'elecció de Nestori. És rebereu a Roma les lletres de Nestori, i perquè calia traduir-les del grec al llatí no foren contestades promptament. Mentrestant han arribat cartes de Ciril que assenyalen els errors de Nestori. Després foren llegides les lletres d'ell, ja traduïdes, les quals qualifica Celestí d'*aper-tam blasphemiam continentis*. També varen ésser examinats els llibres de sermons de Nestori, que portà a Roma el *vir illustris* Antioc. De tot plegat li dona el Papa a Nestori aquest judici: *quodam mul-*

(48) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, pp. 75-77; MANSI, 1017-1022.

(49) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 90-91; MANSI, 1047-1050.

(50) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 83-90; MANSI, 1035-1046.

tiloquio labebaris, dum vera involvis obscuris, rursus utraque confundens... In epistolis tuis apertam non tam de fide nostra quam de te tulisti sententiam, volens de Deo Verbo aliter quam fides habeat omnium disputare. Més avall, després de recordar-li que Nestori viu pene ab omnibus in hac civitate desertus, afegeix: *Unde tibi in has quaestiones verba dirigere, quas sit blasphemum cogitasse? Unde in populos haec episcopi praedicare, quibus virginei partus reverentia saucietur? Non debent veteris fidei puritatem blasphema in Deum verba turbare.* I perquè Nestori apellava al concili de Nicea, li adreça després Celestí la següent acusació gravíssima: *Inter multa quae a te impie praedicata universalis recusat Ecclesia, symbolo ab Apostolis tradito plangimus haec verba fuisse sublata, quae nobis totius spem vitae salutisque promittunt.* Nestori no ha fet de pastor, sinó de llop de les seves ovelles. Tot el contrari ha fet el bisbe d'Alexandria: *Alexandriae Ecclesiae sacerdotis fidem et probavimus et probamus. Et tu admonitus per eum rursus senti nobiscum, si vis esse nobiscum: cui fratri si a te praebetur assensus, damnatis omnibus quae huc usque sensisti, statim haec volumus praedices quae ipsum videas praedicare.* I encara més: *Revocentur omnes ad Ecclesiam qui propter Christum caput eius videntur exclusi. Revocentur omnes. Quod nisi fiat quod dicimus eiiciendus eiecit.* Altrament, *si in per-versae disputationis obstinatione persistis, nec haec quae frater Cyrillus nobiscum praedicat nobiscum praedicaveris, a nostro collegio, cum quibus tibi non potest esse communio, te intelligant separatim.* Dintre els deu dies després de la recepció de la carta de Celestí ha d'abjurar Nestori els seus errors si vol romandre en l'Església. El patriarca d'Alexandria, en qui el Papa delega l'autoritat en aquest afer, estatuirà en quina forma això s'haurà de realitzar (51).

És clar que, encara que Celestí parla amb alguna generalitat dels errors de Nestori, es refereix principalment a la negació del θεοτόκος i de la doctrina de fe, que Déu, fent-se home, patí i morí per redimir-nos a tots. Per la negació del θεοτόκος i per la blasfèmia contra Crist, Nestori s'havia separat dels seus fidels i els havia excomunicat; ara li mana el Papa que es retracti i torni a rebre aquells que ha rebutjat. Aquest, sens dubte, fou el punt de doctrina que Nestori suprimí del símbol. Dels altres capítols, sobre la manera d'unió de les dues natures en Crist, hi entenia poc el poble, que havia rebut l'escàndol, i per això el Papa no en fa menció. Però ben clar li diu que delega Ciril, per tal que disposi la forma concreta de la retracció, i ja en la carta als clergues de Constantinoble els assenyala com

(51) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 77-83; MANSI, 1025-1036.

error de Nestori aquest: *humanam in Christo nostro discutit divi-
namque naturam, nunc solum hominem, nunc ei societatem Dei, quo-
tiens tamen dignatur, assignans.*

L'acte de Celestí de lliurar a Ciril l'execució de la forma en què havia Nestori de retractar els seus errors, no sabem si ha estat imitat en la història dels Papes. El que ningú no pot negar és la gran confiança que tenia el Pontífex Romà en la plena ortodòxia de Ciril, i que no veia pas en ell un home empès per la passió, com ara volen veure els protestants. Que jutjava Nestori com a heretge, si no es retractava, és massa evident per a dubtar-ne. El que no entenem és que hi hagi cap catòlic que gosi defensar l'ortodòxia de Nestori.

No és fàcil de precisar la data en què Posidoni tornà de Roma a Alexandria. Ciril complí la comanda del Papa, per bé que no trameté tot seguit a Nestori la notificació oficial. Abans, o sigui pel novembre, reuní un concili a Alexandria, en el qual fou redactada una carta sinodal bastant llarga, adreçada per Ciril a Nestori. Quatre bisbes d'aquest concili reberen la comissió de dur al bisbe de Constantinoble la sentència del papa Celestí, amb la lletra sinodal susdita, i una mena de *syllabus* de dotze anatematismes o *capitula*, que Nestori havia de subscriure. Ara ací hem de dir que no estem d'acord amb Devreesse, quan afirma que *Cyrille dépassait la lettre des instructions pontificales* (52). Car Celestí, qui no s'entretingué a especificar en la carta a Nestori els errors d'aquest, li manifestà que havia dit moltes impietats (*multa... a te impie praedicata*), i li manà que professés la mateixa doctrina que l'Església d'Alexandria, la doctrina de la qual era aprovada per l'Església romana. A més delegà plenament Ciril per tal que disposés la forma de la retractació de Nestori. Ens sembla, doncs, molt enraonat el que féu Sant Ciril. Reuní un concili per exposar en una carta sinodal la doctrina de l'Església d'Alexandria, que és un petit tractat *De Incarnatione*, i per via de cànons afegí, com fan els concilis, uns anatematismes en què es troba concretada la mateixa doctrina quant a l'essencial. La llàstima fou que els termes teològics llavors no estiguessin prou precisats, de faisó que una mateixa paraula els uns l'entendien d'una manera i els altres d'una significació distinta, i per això els amics o simpatitzants de Nestori aixecaren una tempesta formidable, bo i tractant Ciril com a heretge. Però, en explicar-se després Ciril, veieren que pensava ortodoxament, i el temporal finí. Si volem inculpar Ciril d'això calia inculpar també els Pares anteriors a Ciril, que toparen amb la mateixa dificultat, per bé que no haguereu de lluitar amb nestorians. Ben mi-

(52) DEVREESSE, l. c., p. 238.

FE D'ERRADES

DIU	HA DE DIR
p. 27, ratlla 6 En finir novem- bre o a principis de desembre	En finir novembre
p. 27, ratlla 30 6 de desembre	30 de novembre
p. 30, ratlla 32 (als de Ciril)	(els de Ciril)
p. 34, ralla 33 allà per Pasqua	dues setmanes abans d'aquesta data
p. 36, ratlla 18 (nota) ... pels volts de la Pentescosta	en la Pentecosta

rat això ha passat gairebé abans de tots els concilis ecumènics. Allà és on s'ha fixat definitivament la significació exacta de molts termes teològics. Si Nestori no entenia bé la significació d'alguns mots, podia preguntar-ho, perquè al capdavant la gent parlant s'entén. Però Nestori era tan enterc, que àdhuc dels seus amics, com Joan d'Antioquia, no feia cap cas, i contestava els seus consells amb evasives.

Com que calia fer pública la resolució del Papa en l'afer de Nestori, Ciril escriví una sèrie de cartes informatives. Als clergues de Constantinoble els assabentà de les mesures preses a Roma contra el patriarca (53). També comunicà als monjos la tercera carta d'amonestació que enviava a Nestori, la qual era l'última, segons ordres arribades de Roma, sota pena d'ésser exclòs de la comunitat de l'Èsglésia catòlica (54). A Juvenal de Jerusalem li conta com Nestori no ha pogut enganyar el Papa, atraient-lo a la seva causa. Li tramet la carta adreçada per Celestí a Juvenal i, finalment, li proposa que els bisbes, d'acord els uns amb els altres, escriguin a Nestori i al poble de Constantinoble, i després adrecin una respectuosa súplica a l'emperador i als dignataris de la cort, a fi que la seva amistat amb el patriarca no els faci oblidar d'afavorir l'estabilitat de la fe (55). A Joan, patriarca d'Antioquia, Ciril li descriu el mal efecte que feren a Roma les homilies de Nestori, que aquest mateix hi envià (*suarum exegeseon quaterniones*), l'aprehació de Ciril a Roma i la sentència del sínode romà contra Nestori (56).

Nestori, abans de rebre la lletra de Celestí i la intimació de Ciril, allà pel novembre de 430, adreçà una tercera carta al Papa. Suposa maliciosament que Ciril havia entaulat la discussió referent al θεοτόκος per tal d'impedir que es reunís a Constantinoble un concili a fi d'examinar els *libelli* (acusacions contra Ciril portades per gent d'Alexandria, que recorrien a la justícia de l'emperador) (57). Per Nestori les qüestions de doctrina suscitées per Ciril són de minsa importància. No troba inconvenient que hom empri el mot θεοτόκος mentre no sigui en el sentit apollinarista i dels arrians. (Tot i això, tothom sabia com havia anatematitzat generalment aquesta expressió i excomunicat aquells que se'n servien.) Proposa substituir θεο-

(53) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 113-114; MANSI, 1093-1096.

(54) SCHWARTZ, vol. I, pars 5, pp. 12-13; MANSI, 1097-1100.

(55) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, pp. 96-98; MANSI, 1057-1060.

(56) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 92-93; MANSI, 1046-1052.

(57) La calúmia de Nestori no pot ésser més manifesta. En les primeres cartes entre Ciril i Nestori no es parla sinó del θεοτόκος. Solament en les últimes es fa menció d'aquest plet contra Ciril. Una vegada més no acabem d'admirar-nos que Amann doni per verdadera aquesta calúmia de Nestori contra Ciril, i fins i tot, amb conjectures la faci més grossa, amb una al·lusió de mal gust al Sínode de l'Alzina (*Art. Nestorius*, p. 106).

τόκος per χριστοτόκος, tot alegant que és un mot més apte per defugir la blasfèmia de Pau de Samosata i l'heretgia d'Arri i Apollinar. (Qualsevol que no llegís sinó aquesta carta de Nestori fins podria creure que Nestori té raó. Tanmateix era mestre en l'art de fugir d'estudi, com solem dir). Finalment, li anuncia que ha semblat adient de convocar un concili universal, per tal d'inquirir d'altres assumptes eclesiàstics. Perquè *dubitationem verborum non aestimo habituram inquisitionem difficultatum nec impedimentum esse ad tractatum divinitatis domini Christi*. Així acaba la carta. De manera que totes les disputes passades sobre Crist són per Nestori *dubitatio verborum*, fàcils de resoldre entre gent que creu en la divinitat de Crist (58). Adhuc si admetem que Nestori ignorava la sentència de Ciril — que és molt suposar —, hem de reconèixer la intenció que es traspua en tota la carta: de provar que Celestí no ha estat ben informat i que una entesa és fàcil d'assolir i gairebé ja és feta; solament resten les acusacions contra Ciril que s'han de resoldre en un concili ecumènic.

Joan d'Antioquia, en rebre la lletra de Ciril, encontinent escriví a Nestori una carta molt assenyada. Ell era un amic de Nestori ja des de la infantesa. Li prega que llegeixi amb calma i sense passió les cartes de Roma i d'Alexandria. Per bé que la moratòria de deu dies sigui breu, amb tot ja basta per respondre el que cal. Quant al mot θεοτόκος, no pot presentar cap dificultat l'acceptar-lo, per tal com d'ell se'n serviren els Pares de l'Església, i s'aplica amb tota certesa al naixement virginal de Jesucrist. El mateix Nestori ha confessat que aquesta expressió admet un sentit ortodox. I és veritat; en canvi, de rebutjar-lo resultaria que aquell qui vingué al món no és Déu. L'Escriptura considera com una obra magnífica de la gràcia que el Fill de Déu etern hagi pres també naixement d'una verge sense que el Logos experimentés cap canvi ni perjudici. El mateix apòstol Sant Pau diu (Gal. IV, 4): *Misit Deus Filium suum factum ex muliere*. Nestori ha d'acceptar, doncs, el mot θεοτόκος. I cal saber que molts altres bisbes els quals he consultat, diu, pensen igual que jo (59).

Nestori donà a Joan d'Antioquia una resposta cortesa, però evasiva. Com en la carta tercera a Celestí vol treure importància a tot el succeït, respecte a l'acusació contra ell d'haver negat a Maria el títol de θεοτόκος, parla com si solament hagués volgut perseguir les males interpretacions d'aquest nom, que daven els arrians i els apollinaristes. D'això i altres coses que mereixen correcció general ja se n'ocuparà el pròxim concili.: *istud et reliqua, quaecumque fieri oportet*

(58) LOOFS, pp. 181-182; SCHWARTZ, vol. V, p. 182.

(59) SCHWARTZ, vol. I, pars I, pp. 93-96; MANSI, 1061-1068.

tet ad correctionem generalitatis atque iuvamen... disponemus ut... ex communi et universali decreto dignitatem accipiant. Tot el que s'ha dit contra ell ho té per calúmnia, inventada per l'odi contra ell: *quae mota sunt, extremae dementiae <et> fraternitatis odii credimus rem* (60).

En finir novembre, o a principis de desembre de 430, arribaven a Constantinoble els quatre bisbes egipcis que havien d'intimar a Nestori les ordres del concili d'Alexandria. Però trobaren que ja el 19 de novembre l'emperador Teodosi II havia adreçat una lletra a tots els metropolitans de les províncies dels seus Estats, en la qual els convocava per a un concili general a Efès. Aquesta carta duu en el començament els noms de Valentinià III i Teodosi II, com era d'estil; però està datada a Constantinoble. Diu que sovint havia pensat a convocar un concili general, i si l'havia retardat fou per evitar als bisbes les molèsties dels viatges. Ara no es podia diferir més. ¿Quins són els motius que exposa Teodosi per convocar el concili? No poden ésser més vagues: "Algunes torbacions nates de controvèrsies", que cal posar en clar "segons els cànons eclesiàstics". Parla també d'algunes coses que s'han fet malament i s'han de corregir. El pitjor és l'ordenació següent: "Abans de reunir-se el concili, i d'ésser decretada la sentència que prendrà amb unanimitat, cap innovació no pot ésser feta per ningú separadament." Els bisbes es reuniran a Efès, on han de trobar-se el dia de Pentecosta pròxim (7 de juny de 431). Els metropolitans, als quals la lletra va adreçada, assenyalaran en cada província els bisbes que han d'anar al concili, de guisa que l'assemblea reuneixi els bisbes de què ha de constar i que les esglésies no siguin orbades de bisbes (61). Aquest decret de l'emperador — no gosaríem a dir si intencionadament — vingué a neutralitzar la sentència de Roma (62).

El diumenge, 6 de desembre, es presentaren els quatre bisbes egipcis a veure Nestori, qui els rebé rodejat de magnificència. Li lliu-

(60) LOOFS, pp. 183-186; SCHWARTZ, vol. IV, pp. 4-6; MANSI, t. V, 753-756. Cal tenir present que els primers a demanar el concili ecumènic havien estat el diaca Basili i altres monjos, en el memorial presentat a l'emperador, per queixar-se dels errors de Nestori i de les cruels vexacions que d'ell havien sofert per voler-se-li oposar (MANSI, t. IV, 1101-1108).

(61) SCHWARTZ, vol. I, pars I, pp. 114-116; MANSI, t. IV, 1111-1116.

(62) El que sembla clar és que Nestori en moure l'emperador a llançar el decret de convocació del concili, volgué girar contra Ciril el cop que veia venir sobre ell. És per això que Duchesne arriba a dir: "En somme le concile avait été convoqué contre Cyrille" (*Histoire ancienne de l'Église*, t. III, p. 343). Així s'explica per què Nestori, en la tercera lletra a Sant Celestí, presenta Ciril com a reu de diverses acusacions, que procura suscitar la qüestió del *θεσπίζος* per a desviar-les.

raren les lletres, i tot seguit el patríarca els pregà que tornessin l'endemà per conversar amb més deteniment. Però vet ací que el dia següent trobaren les portes barrades, i ningú no els volgué rebre. Nestori es prevalgué de la carta imperial per remetre l'afer al futur concili (63).

Com queda dessus dit, els quatre bisbes duïen, a més de la lletra de Celestí, la lletra sinodal de Ciril i els dotze anatematismes (64). Batiffol creu que pròpiament els dos primers anatematismes haurien bastat, dels quals el primer afirma la legitimitat del θεοτόκος, i el segon formula la unió del Verb i de la carn en una unió καθ' ὑπόστασιν. Els altres eren comentaris que tenien per fi tallar tots els equívocs que podien servir d'escapatòria a Nestori, o afermar la realitat d'aquesta unió, fins a constituir el que Ciril anomenava ἔνωσις φυσική (65). És molt difícil preveure si realment els dos primers anatematismes haurien bastat, atesos els molts disbarats que havia dit Nestori, i la tendència que es notava aleshores en aquest patriarca a apilar terra damunt de tot el que havia dit, llevant-li tota la importància i reduint-ho a controvèrsia de noms. Solament ens permetrem quatre observacions:

1.ª Nestori i els seus amics, els bisbes orientals, atacaren tots els anatematismes de Ciril, començant pels dos primers.

2.ª Potser hauria estat més convenient, en aquelles circumstàncies, d'ometre algun anatematisme, com és ara el tercer. Ciril, en parlar de la unió de la divinitat i la humanitat en Crist, empra la frase ἔνωσις φυσική —ο, com diu en altres escrits, ἔνωσις κατὰ φύσιν —, que escandalitzà molt els bisbes del partit de Nestori, o millor dit, de Joan d'Antioquia. Però cal fer avinent que Ciril, en respondre després a Teodoret — un dels que atacaren els anatematismes —, li explicà que ἔνωσις φυσική equival a unió vertadera i real, contra la unió moral que admetien els nestorians. I encara que entenia una unió íntima i substancial, de cap manera no significava que hi hagués confusió de natures (66). Si hem de parlar sincerament, hem de dir que els amics del patriarca d'Antioquia, en escometre els anatematismes, atacaven allò que no entenien.

3.ª És veié prou la mala fe de Nestori i l'obcecació dels orientals, quan, àdhuc després d'haver explicat plenament Ciril la susdita locució, restaren en els seus atacs contra Ciril, i solament després de

(63) SCHWARTZ, vol. III, pp. 65-66; MANSI, 1180.

(64) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, pp. 33-42; MANSI, 1067-1084.

(65) *La Siège Apostolique*, p. 363.

(66) SCHWARTZ, vol. I, pars 6, pp. 118-120; vol. V, 148-149; PG, 76, 405.

molts treballs, tots els orientals, menys Nestori i els amics seus tosuts com ell, s'acabaren de convèncer de l'ortodòxia de Ciril.

4.ª Ens semblen d'una lleugeresa inqualificable les paraules se-güents d'Amann, en referir-se als anatematismes de Ciril: *Aussi bien l'imprudence, avec laquelle Cyrille s'était découvert, semblait devoir ménager à Nestorius un triomphe plus complet encore* (Art. Nestorius, 107).

El primer triomf de Nestori, pensa Amann, fou el considerar anul·lada la sentència del Papa per la carta imperial de convocatòria del concili, segons la qual totes les qüestions pendents quedaven reservades *in integrum* per a la decisió del concili. Nosaltres no veiem cap triomf ací. El Papa — no sabem en quins termes — fou assabentat del decret de Teodosi de reunir l'episcopat a Efès. Però és un fet que fins el 15 de maig de 431 no escriví el papa Celestí a l'emperador, aprovant la convocatòria del concili, i, per tant, fins aquesta data restava en el seu vigor el decret del Papa, per bé que Nestori no obeís, avantposant el decret de l'emperador al del Papa. En la carta susdita Celestí felicita Teodosi II pel seu zel en la defensa de la fe, i li diu al final que assenyala com a representants seus en el concili d'Efès els bisbes Arcadi i Projecte i el prevere Felip. Tot amb tot, li prega que pari compte *ne quid turbidae novitati licere vestra mansuetudo permittat, neve "facultas aliqua his qui divinae maiestatis potentiam in humanae disputationis rationem arctare contendunt", quo perturbetur pax ecclesiastica, tribuatur* (67). És difícil no veure ací una al·lusió a Nestori.

El patriarca d'Alexandria obrà correctament escrivint al Papa — en una lletra que no es conserva — i demanant-li instruccions sobre el que havia de fer. En particular, per la contestació de Celestí, sabem que Ciril preguntava: *utrum sancta synodus recipere debeat hominem a se praedicata damnantem, an quia indutiarum tempus emensum est, sententia dudum lata perduret*. En aquestes paraules es diu ben clar que per a Nestori havia passat el termini de deu dies, sense que s'hagués retractat, i la sentència havia produït el seu efecte. Solament pregunta Ciril si se'l podrà admetre en el concili, àdhuc en el cas favorable, ço és, si condemna els errors que havia predicat. En la resposta Celestí no nega que sigui ja condemnat Nestori. Però es recorda de l'Escriptura i diu: *mortem se nolle morientis*. Sobretot vol la salvació de Nestori i no la seva mort: *studeo pereuntis saluti, si tamen voluerit aegritudinem confiteri. Quod ideo dicimus ne volenti corrigere forsitan deesse videamur*. Ara, si el patriarca de

(67) SCHWARTZ, vol. II, pp. 25-26; MANSI, 1291.

Constantinoble no vol usar del remei, *colligat quod sulco diabolico seminavit* (68). Per aquestes manifestacions del Papa veiem com era molt lluny de pensar que Nestori hagués assolit cap triomf. Tota la lletra de Celestí és de llàstima i commiseració envers Nestori. El lector podrà judicar ara com són mancades de fonament les paraules d'Amann: *Canoniquement la situation de Nestorius demeurait intacte*.

En la carta sinodal de Ciril a Nestori era intimada al patriarca de Constantinoble l'ordre que dins el termini de deu dies declarés *per un escrit acompanyat de jurament* que condemnava les opinions falses i perniciosos que havia sostingut fins aleshores, i que es comprometia en endavant a escriure i ensenyar el que Ciril, el concili i els bisbes d'Orient i Occident creien i ensenyaven (69). Nestori no complí absolutament res de tot això. ¿Aixecà potser l'excomunió que havia fulminat contra els que empraven el mot θεοτόκος? No consta que ho fes, per bé que era la voluntat de Celestí. Solament llegim en l'homilia que pronuncià el mateix dia 6, aquelles vagues paraules que ens són servades en la versió llatina: *Et qui dicunt θεοτόκος tantum... membra sunt ecclesiae, et qui dicunt tantum ἀνθρωποτόκος, et isti sunt membra ecclesiae* (LOOFS, p. 312).

En parlar de les homilies que pronuncià Nestori, després que li fou intimada l'ordre judicial, Devreesse diu: *À partir de cette entrevue, il paraît que la prédication de Nestorius fut encore pire que par le passé* (70). Per contra, si hem de creure a Amann: *Nestorius donne les satisfactions qu'on pouvait attendre de lui, une réponse nette à l'ultimatum même de Rome* (71). Qui dels dos té la raó? Donem un esguard a les dues homilies susdites del 6 i 7 de desembre.

Tot seguit crida l'atenció el to verament insultant de Nestori contra Ciril en la primera: *Quid sermonem in calumniam vocas? quid me latenter sagittis aureis iacularis?... quid perturbationes ferinis rugitibus adferre conaris? novi et ego cum propheta clamare: paratus sum et non conturbatus... [Vulnera] namque aliquoties ultimam generant mortem, quod Aegyptiis (als de Ciril) quidem curantibus in nullo continget: nullus enim locus eis insolentiae datur in civitate (de Constantinoble) quae regnat*. Si anem al fons de la doctrina, veurem que Nestori, sense retractar res del que abans havia dit, tolera el mot θεοτόκος per evitar mals majors, i imitar, segons ell, Sant Pau, qui deia: *Factus sum iudaeis tanquam iudaeus, ut iudaeos lucrifaciam*. Però vol que hom nomeni també Maria ἀνθρωποτόκος, i així no hi hau-

(68) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 26-27; MANSI, 1292.

(69) MANSI, 1072.

(70) *Rev. des scienc. phil. et théol.* (1929) p. 239.

(71) Art. *Nestorius*, 105, 106. Cal remarcar que el subratllat és del mateix Amann.

rà perill d'apollinarisme i arrianisme. És per això que, tot conclouent els dos títols, ell proposa com a millor el de *χριστοτόκος*. A la pregunta per què Maria és Mare de Déu, Nestori respon moltes vegades: *genitrix Dei est propter unitum Verbum templo*. Aquesta locució és ambigua, i igualment la pot admetre un ortodox com un defensor de dues persones en Crist. Però, heus ací que pel context d'aquesta homilia, la locució s'ha d'entendre no en sentit ortodox, sinó verament nestorià. Perquè Nestori s'entesta a distingir entre el Verb i el Fill. Moltes vegades repeteix que el Verb no és enviat pel Pare i sí que ho és el Fill: *Missionem a Patre nusquam divina Scriptura divino Verbo consignat, sed Filio*. I qui és aquest Fill?: *qui est Deus Verbum et homo*. Lògicament, doncs, podem deduir que, segons Nestori, si el Fill és enviat, serà no per raó del Verb, sinó per la segona personalitat, l'*homo*, que s'enclou en aquest compost *Verbum et homo* (72).

I els dubtes no s'esclareixen en l'altra homilia. Car allà també trobem: *Sancta Virgo et Dei genitrix ideo, quia illud templum, quod in ea ex Spiritu Sancto creatum est, deitati erat unitum*. La unió entre el Verb i el temple roman també aquí a l'aire, i no es veu si formen una sola i única persona. Més aviat hom creuria el contrari en llegir aquelles paraules en què ens explica la *scientiam pietatis*, que comprèn la Trinitat: *et assumptis hominem Unigeniti arcanum*, ço és, el misteri de l'Unigènit que assumeix l'home. I ho torna a repetir més avall: *perfectaque hinc hominis assumptio deitatis* (73).

En aquestes homilies veu Amann una resposta a l'ultimatum de Roma. Si així ho creia Nestori, havia de veure, discorrent sense passió, que aquesta resposta no era de cap manera suficient, ni de molt lluny, àdhuc prescindint del fet que allò que se li demanava era més que una simple explicació. Encara aquesta explicació acaba de persuadir la idea que la concepció de Nestori era heterodoxa. Clou aquest punt Amann amb aquesta frase: *Cette incontestable preuve de bonne volonté ne devait-elle pas montrer à l'évidence son désir de la paix?* Les expressions dures contra Ciril no mostraven pas desig de pau. Si Nestori tenia bona voluntat o no la tenia, això Déu ho sap. Però és indubtable que Nestori no en donà una *incontestable preuve*. Fins fa poc es creia que Nestori, en aquest temps abans del concili, havia compost els famosos dotze contraanatematismes (74). Però sembla que Schwartz ha demostrat que aquest escrit és l'obra d'un

(72) LOOFS, pp. 297-313; SCHWARTZ, vol. V, pp. 39-45.

(73) LOOFS, pp. 313-321; SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 45-46.

(74) LOOFS, pp. 211-217.

deixeble de Nestori (75). De tota manera és clar que el deixeble exposa les idees del seu mestre.

Els anatematismes crearen a Ciril una sèrie d'enuigs i molèsties, que exercitaren de debò la seva paciència. Nestori els trameté juntament amb les susdites homilies a Joan d'Antioquia, qui tot seguit escriví a Firme, bisbe de Cesarea de Capadòcia, manifestant-li que corrien uns anatematismes, que no volia creure que fossin de Ciril, perquè eren plens d'apolíinarisme. S'esverà de tal manera Joan d'Antioquia, que incitava Firme a que conjurés tots els bisbes de la província civil del Ponto contra aquests anatematismes. L'esverament, sens dubte, li féu entendre moltes coses al revés, perquè d'una banda li semblaren irrepressibles les dues homilies de Nestori (*in duobus sermonibus sanam fidei expositionem et irreprehensibilem nobis direxit*), i de l'altra volgué reconèixer en els anatematismes errors que no hi són: *intendunt namque ista capitula, sicuti licet tibi legenti cognoscere, "corpus illud quod Deus Verbum de santa Virgine assumpsit eiusdem cuius divinitas esse naturae"* (76). El més lamentable és que, com diu la nota final, Joan escriví això mateix a molts altres arquebisbes.

Joan d'Antioquia no en tingué prou amb això, sinó que intimà dos dels seus bisbes sufraganis, Andreu, bisbe de Samosata, i Teodoret, qui ho era de Cir, que forgessin sengles refutacions dels anatematismes. Tant l'un com l'altre es lliuraren a una tasca tan poc profitosa, i agençaren dues refutacions, que es conserven en la resposta o contra-refutació de Ciril (77). En aquest punt ens cal fer justícia a Amann, qui ha sabut judicar degudament les dues obres d'Andreu i Teodoret: *Ces insinuations [de Théodoret], d'autres encore, son injustes; à bien des reproches qui lui son faits par André et Théodoret, Cyrille, dans les réponses qu'il composa avant le concile, n'eut pas de peine à opposer l'explication topique* (78).

Diguérem més amunt que el 7 de maig de 431 el Papa escriví una carta a Ciril, en la qual contestava una altra del mateix Ciril, qui li consultava sobre el cas de Nestori. L'endemà Celestí expedí una altra lletra als bisbes del concili, per exhortar-los a la caritat i concòrdia, i a mantenir incòlume la doctrina rebuda dels Apòstols com a vertaders successors seus. En cloure la carta presenta els seus de-

(75) *Die sogenannten Gegenanathematismen des Nestorius* en *Sitzungsberichte d. Bayer. Akad. d. Wiss. Philol.-hist. Klasse* (1922) pp. 1-29.

(76) SCHWARTZ, vol. IV, pp. 7-8; MANSI, t. V, 756-757.

(77) La refutació de l'escrit d'Andreu s'enclou en *Cyrilli apologia XII capitulorum contra Orientales* (SCHWARTZ, vol. I, pars 7, pp. 33-65; MANSI, t. V, 20-82). La refutació de l'obra de Teodoret en SCHWARTZ, vol. I, pars 6. pp. 107-146.

(78) Art. *Nestorius*, 108-109.

legats, que són els bisbes Arcadi i Projecte i el prevere Felip, *qui his quae agentur intersint, et "quae a nobis ante statuta sunt exequentes"*. Segurament es refereixen aquestes paraules a la resolució pronunciada en 430 contra Nestori. Amann posa el dubte que alludeixin a la qüestió pelagiana; però aquesta ja feia molt de temps que a Roma l'havien executada, i per això s'havia queixat el Papa a Nestori que no ho hagués tingut present (79).

De la mateixa data que aquesta lletra al concili és el *commonitorium* de Celestí als seus delegats. En aquestes instruccions els mana que, en arribar a Efès, es comuniquin amb Ciril, i segueixin sempre el seu consell: *Cum... ad destinata vestra caritas venerit loca, ad fratrem et coepiscopum nostrum Cyrillum consilium vestrum omne convertite, "et quidquid in eius videritis arbitrio, facietis"*. I després afegeix: *ad disceptationem si fuerit ventum, vos de eorum sententiis iudicare debebitis, non subire certamen* (és a dir, que han de sentenciar i no disputar amb els altres). És palès que amb aquesta frase alludeix als nestorians que vulguin moure brega. Per això diu encara que si les coses han procedit segons la fe catòlica, i Ciril (*fratrem meum Cyrillum*) se n'ha anat a Constantinoble (ja s'entén, per tal de comunicar a l'emperador els decrets del concili, que tota l'Església ha d'acatar), que vagin també allà i lliurin les seves cartes a l'emperador (80).

És veu, doncs, ben clar que en la ment del Papa, Sant Ciril havia de prendre la direcció del concili junt amb els delegats que ara enviava el Papa. Altrament caldria haver revocat la delegació anterior de Ciril en l'afar de Nestori, i resultaria el ridícul que els presidents haurien de seguir sempre el consell de Ciril, qui fóra un bisbe de la mateixa autoritat que els altres. Ens sembla, doncs, que no l'acompanya la raó a Amann quan diu, encara que sigui recolzant en el testimoni de Tillemont: *rien absolument n'indique que le pape confère à saint Cyrille la direction de l'assemblée* (81). Tan cert és el contrari, que el Papa clou la instrucció dient que si les coses no marxessin bé i sortissin dissensions, els legats han d'obrar segons les circumstàncies, però sempre "*cum consilio supra dicti nostri fratris*". De tot això resulta que Amann, sense suficient fonament, s'aparta dels anteriors historiadors del concili d'Efès, quan diu: *Nous sommes très loin des pleins pouvoirs donnés à Cyrille en 430, et aussi de cette présidence du concile que lui attribuent, à la suite des Acta*

(79) SCHWARTZ, vol. II, pp. 22-24; MANSI, t. IV, 1283-1288.

(80) SCHWARTZ, *Ibid.*, p. 25.

(81) Art. *Nestorius*, 110.

cyrilliens, tous les historiens du concile. De pas notem l'estranyesa que causa en veure com Amann, amb una conjectura seva, que al capdavall no té fonament, nega la veracitat a les *Acta* del concili.

Talment com el Papa, també els dos emperadors es trobaren impedits de poder assistir al concili d'Efès. És per això que Teodosi II nomenà, en nom seu i de Valentinià III, el comte Candidià (era com si diguéssim el capità de la guàrdia de corps de l'emperador, *comes domesticorum*) protector del concili. Fou prohibit a Candidià de prendre part en les deliberacions dogmàtiques, d'incumbència dels bisbes. En canvi, havia d'allunyar d'Efès els monjos i els laics, que anessin a aquella ciutat per curiositat, per por que no fossin ocasió de desordres. Li calia tenir cura que les discussions entre els Pares no degeneressin en controvèrsies apassionades, que cadascú exposés el seu parer amb llibertat, i mirar que el vot final fos unànim. No havia de permetre als bisbes que abandonessin el concili abans de cloure's, encara que fos amb el pretext d'anar a la cort imperial, ni autoritzar cap plet civil davant del concili, ni davant del tribunal d'Efès, contra els Pares. I com que Nestori es feia acompanyar a Efès per un personatge noble, el comte Ireneu, havia d'atendre Candidià que el comte Ireneu no intervingués gens en el concili, i que no fos tolerat a Efès sinó a títol privat i com amic de Nestori (82).

III. — CELEBRACIÓ DEL CONCILI D'EFÈS EN DIVERSES SESSIONS

El concili d'Efès, per bé que fou ecumènic, com a convocat per a tota l'Església i presidit pels delegats del Papa, fou un concili compost gairebé tot de bisbes orientals. L'Àfrica, gairebé assolada pels vàndals, no envià més representant que el diaca Bessula de Cartago. Sant Agustí, el qual havia estat particularment invitat per l'emperador, havia mort el 28 d'agost de 430. De la Gàl·lia no hi havia ningú; i d'Itàlia, solament els representants del Papa. És veu que els occidentals s'havien fastiguejat de tantes controvèrsies dels orientals. Segons les ordres de l'emperador, el concili d'Efès havia d'obrir-se el dia de Pentecosta (7 de juny) de 431. Nestori fou dels primers a arribar, allà per Pasqua, acompanyat de setze bisbes i d'una bona escorta de soldats a les ordres del comte Ireneu. Quatre o cinc dies abans de la Pentecosta hi arribà Ciril, amb cinquanta bisbes, que venien a ésser la meitat dels seus sufraganis. Coneixem dues cartes que

(82) SCHWARTZ, vol. I, part I, pp. 120-121; MANSI, 1117-1120.

Ciril escriví llavors als fidels d'Alexandria, l'una des de Rodas, on havia hagut d'acollir-se la nau agitada per la tempesta (83), i l'altra en arribar a Efès, en la qual els informa del feliç resultat de la travessia, i els demana oracions perquè el diable, diu, està treballant per destorbar el concili (84). El bisbe d'Efès, Memnon, reuní al seu entorn quaranta dels seus sufraganis i dotze bisbes de la Pamfília (85). Cinc dies després de la Pentecosta arribà a Efès el grup de Juvenal de Jerusalem i el de Flavià de Tessalònica. Els qui més tardaren foren els legats del Papa, i els bisbes orientals que anaven amb Joan d'Antioquia. El patriarcat d'Antioquia abraçava una jurisdicció immensa, fins més enllà de l'Eufrates, de manera que comprenia molts metropolitans. Tots ells anaven a Efès amb dos sufraganis.

Mentre Ciril tingué a Efès una entrada triomfal, Nestori fou rebut no solament amb fredor i sense honors, sinó que fins i tot el bisbe d'Efès li prohibí celebrar en totes les esglésies. Naturalment, com més s'anava retardant l'obertura del concili més es destacaven els dos grups de cirilians i nestorians. Si hem de creure Nestori, Ciril evitava el trobar-se amb ell, la qual cosa l'atribueix a la por de Ciril, els anatematismes del qual té Nestori per herètics. En aquesta lletra, que aleshores escriví a un eunuc de Constantinoble, apar com estava aferrat als seus errors, bo i tenint els seus adversaris per apol·linaristes i arrians. No pot sofrir que es digui que el Verb etern morí en la seva carn i ressuscità. I tot seguit mostra com confon els conceptes de persona i natura, per la raó que dona de la seva negació: *Absit enim a nobis ut divinitatem, quae nostrarum primitiarum vivificatrix existit, hanc aliquando putem vita fuisse privatam aut indignisse vivificantis maioris* (86). Aquí caldria preguntar a Nestori quan havia oït de Ciril aquesta heretgia tan grollera a què alludeix. És clar que el patriarca d'Alexandria no digué mai una cosa semblant.

Allà pels volts de la Pentecosta, Joan i el seu grup es trobaven encara bastant lluny d'Efès. Llavors el patriarca d'Antioquia escriví una lletra molt afectuosa a Ciril, en la qual lamentava no ésser ja a Efès, i després de mencionar les incomoditats del viatge llarg que havien fet, li deia que pregués a Déu, per tal que dintre cinc o sis

(83) SCHWARTZ, *Ibid.*, p. 116; MANSI, 1115-1116.

(84) SCHWARTZ, *Ibid.*, p. 117; MANSI, 1117-1118.

(85) SCHWARTZ, vol. I, pars 5, p. 126; MANSI, 1381-1382.

(86) LOOFS, pp. 190-194.

(87) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, p. 119; MANSI, 1121-1122. No entenem com ha pogut Amann escriure: "C'est seulement vers le 20 juin qu'arriva une lettre de Jean annonçant qu'il n'était plus qu'à cinq ou six étapes d'Ephèse..." (Art. *Nestorius*, 111). Si fos així no tindria sentit la missió dels dos bisbes que arribaren bastants dies més tard. No; Ciril diu expressament: "Posteaquam piissimum religiosissimumque Joannem episcopum Antiochenum

dies poguessin arribar a Efès sense més molèsties (87). En la relació epistolar que el concili envià al Papa contà que els bisbes esperaren a obrir el concili setze dies més tard de la data prèviament fixada, i això malgrat la situació incòmoda: *quamvis multi episcopi et clerici, et morbis premerentur, et sumptibus affligerentur, nonnulli quoque e vita migrassent*. És per això que els bisbes començaren a maliciar de la tardança del grup de Joan d'Antioquia. Heus ací, però, que quan gairebé havien passat els setze dies arribaren d'aquell grup dos metropolitans, Alexandre d'Apamea i Alexandre d'Hieràpolis, i, en preguntar-los per Joan, digueren diverses vegades (*non semel, sed saepius*) que eren enviats per dir als bisbes d'Efès que, si els altres que esperaven tardessin encara, no diferissin més el concili, sinó que fessin el que més calgués (88). Aleshores cregueren els d'Efès que Joan no volia ésser present a la condemnaió de

adventare accepissemus, adhuc sexdecim dies expectavimus" (MANSI, 1229-1230). Sens dubte s'han de comptar els setze dies des de la festa de Pentecosta, com es desprèn de la carta sinodal a Teodosi: "Exactis proinde sexdecim integris diebus post Pentecosten" (MANSI, 1237, 1238). Però això prova que la carta de Joan d'Antioquia arribà a Efès pels volts de la Pentecosta, com diem nosaltres. Notem que la carta sinodal al papa Celestí diu també: "Distulimus itaque consessum totos sexdecim dies post praefinitum sanctae pentecostes terminum" (MANSI, 1331-1332). Duchesne, qui sembla creure que aquests fets són una invenció de Ciril, allega que si fos vertader aquest retard els comptes serien falsos (*Histoire ancienne de l'Église*, t. III, p. 353, nota 4). El cert és el contrari. Suposem que comptaven el *terminus ad quem* i el *a quo*, i resulta el càlcul exacte $6 + 16 = 22$, que és el dia en què s'obrí el concili. Una cosa semblant fem amb els Evangelis quan ens diuen que després de tres dies Jesucrist ressuscità. El que sembla clar és que els bisbes estaven fastiguejats de tant esperar. I el dia 21, quan havien gairebé passat els setze dies, es presentaren els dos bisbes Alexandre d'Apamea i Alexandre d'Hieràpolis, que els digueren de part de Joan d'Antioquia que ja podien començar. No veiem que faci cap dificultat contra aquest fet la carta de Joan que pervingué bastant abans, i comunicava l'arribada dintre cinc o sis dies; perquè potser més tard es repensà, i s'estimà més que començessin, per no presenciar la condemnaió de Nestori. Que els dos bisbes susdits signessin, entre els seixanta vuit, la protesta contra l'obertura del concili, tampoc fa dificultat. Car en arribar trameteren la comissió, però després parlarien amb els nestorians, els quals els voldrien guanyar per a la protesta, tot dient tal vegada que bé podria el concili esperar uns dies més a congregar-se, que els amics de Nestori trobarien un reforç respectable en ajuntar-se al grup de Joan d'Antioquia, etc., etc. Fins no veiem improbable que aquests dos bisbes s'haguessin avançat per actuar de defensors de Nestori en el concili, i després en veure l'animadversió general contra el patriarca de Constantinoble, haguessin preferit esperar l'ajut dels altres. Hom dirà que tot això són conjectures. Exacte; però noti's que solament intentem fer veure com no apar contradicció en els fets descrits en els documents, com li sembla a Duchesne. Quant a l'actitud dels orientals, després veurem com abans que la delegació del concili pogués arribar a saludar Joan d'Antioquia i a informar-lo de tot, els soldats de Nestori i els seus addictes li havien omplert les orelles contra els cirilians, bo i acusant-los de desobediència a l'emperador i al comte Candidià, de violències del bisbe d'Efès, etc., etc. D'aquí resultà que Joan, que estava ja indisposat contra Ciril pels anatematismes, s'enfurismés contra la sessió primera del concili, encara que havia dat l'assentiment a l'ordre de començar.

(88) La carta de Ciril a alguns del clergat de Constantinoble diu: "Nonnulli ex orientalibus eius episcopis, ab illo praemissi, haec denunciarunt: Praecepit nobis dominus Joannes episcopus, ut vestrae pietati dicamus: Si tardavero, quod facturi estis, id faciatis" (MANSI, 1229-1230). Aquest fet ve mencionat també en les cartes sinodals al Papa i a l'emperador. En aquests dos documents consten els noms d'aquests dos bisbes.

Nestori, el seu amic, i determinaren obrir el concili en la catedral d'Efès, dedicada a Maria (89).

PRIMERA SESSIÓ. — El diumenge dia 21 de juny hi hagué a Efès una reunió de bisbes, entre els quals figuraven Ciril, Juvenal de Jerusalem i Memnon d'Efès. Es determinà que el concili s'obriria el dia següent. Aquest mateix dia seixanta vuit bisbes — entre els quals hi eren els dos metropolitans d'Apamea i d'Hieràpolis, que havien proposat que es comencés seguidament el concili — enviaren a Ciril i Juvenal un memorial en el qual demanaven que els Pares esperessin Joan d'Antioquia i el seu seguici, i que fossin separats els bisbes depostos o excomunicats (90). Aquest memorial no fou atès, sens dubte per veure que eren més els qui volien que comencés ja l'assemblea. Quant al que deia referent als bisbes depostos i excomunicats no devia ésser així, o no ho serien justament; altrament, els legats del Papa i el mateix Celestí haurien protestat després. El dia 22 de juny de 431 es reuniren, finalment, més de cent cinquanta cinc bisbes en l'església major d'Efès, dita de Maria, per obrir el concili (91).

Ja des de la vigília, el comte Candidià havia estat fent passes per tal que no comencés encara el concili (92). A penes sabé que els bisbes anaver a començar el concili acudí el comte amb els bisbes partidaris de Nestori, per tal de destorbar la reunió, alegant que l'emperador no volia que es celebressin concilis parcials. Els bisbes aleshores reclamaren que fos llegida la lletra de l'emperador. Un cop aconseguiren la lectura d'aquesta, Candidià conjurà els bisbes a retardar el concili, i en aquesta feina l'ajudaven els bisbes que l'acompanyaven. Naturalment, s'aixecà un gran avalot, i, finalment, els bisbes que s'havien congregat per celebrar el concili li pregaren, fent i tot alguna violència, que marxés fora. Candidià es queixà després, dient que l'havien expulsat, i manà que fos fixada aquell mateix dia públicament la seva protesta, en la qual volia anul·lar tot el que fos decretat (93). És clar que Candidià s'atribuïa una autoritat que canònicament no li pertanyia. No li tocava tampoc a l'emperador determinar aquest punt. Afegim encara que ens sembla d'una candidesa inexplicable que Amann es lamenti del fet que les Actes del con-

(89) SCHWARTZ, vol. I, pars 3, p. 6; MANSI, 1331-1332.

(90) SCHWARTZ, vol. IV, pp. 27-30; MANSI, t. V, 765-768; Cf. *Le livre d'Héraclide de Damas*, pp. 98-99.

(91) SCHWARTZ, vol. I, pars 2, pp. 3-7; MANSI, t. IV, 1123-1128. En l'edició de Mansi són cent seixanta. L'últim membre del concili era Bessula, el diaca, qui representava el bisbe de Cartago.

(92) *Le livre d'Héraclide*, p. 103.

(93) SCHWARTZ, vol. IV, pp. 31-32.

cili — les *Acta cyrilliens*, diu ell — no mencionin aquesta protesta. El millor que podien fer era cobrir amb el vel del silenci les extralimitacions del representant de l'emperador (Art. *Nestorius*, 112).

Començà de seguida la tasca (94). El prevere primicer dels notaris, Pere d'Alexandria, exposà els fets ocorreguts en la causa de Nestori. Els documents eren a la disposició dels bisbes. Com que Nestori no s'havia presentat, li foren adreçades les tres citacions de reglament, per tal que es presentés en el concili. Ja a la vigília se l'havia previngut, i donà una resposta dilatòria. Aquestes dues vegades el trobaren rodejat de soldats armats, i rebé amb descortesies els enviats del concili (95). A petició de Juvenal de Jerusalem fou llegit el símbol de Nicea, i després també, segons indicació d'Acaci de Melitena, la segona carta de Ciril a Nestori, això és, aquella en què exposà la doctrina de la unió hipostàtica de les dues natures divina i humana en Crist. Aleshores prengué la paraula Ciril i preguntà a l'assemblea si la seva lletra s'harmonitzava amb el símbol de Nicea. Cent vint-i-cinc bisbes expressaren el seu parer que la lletra de Ciril era d'acord amb el símbol de Nicea. Quant als altres bisbes, diuen les Actes: *Et ceteri omnes episcopi... eadem deponunt et ita credunt, sicut Patres exposuerunt, et epistola sanctissimi archiepiscopi Cyrilli ad Nestorium episcopum perscripta declaravit* (96).

A petició de Palladi d'Amasea és llegida ara la resposta de Nestori a Ciril, o sigui la segona lletra de Nestori a Ciril. Un cop finida la lectura, Ciril pregunta a l'assemblea si aquella carta era d'acord amb el símbol de Nicea. Trenta quatre bisbes explicaren el seu vot negatiu contra Nestori. I seguidament diuen les Actes del concili: *Omnes episcopi simul exclamarunt: Quicumque Nestorium non anathematizat, anathema sit. Hunc recta fides anathematizat: hunc sancta synodus anathematizat. Quicumque Nestorio communicat anathema sit...* (97). A continuació el primicer llegí dos altres documents: la carta del papa Celestí a Nestori, en la qual li comunicava la sentència del concili de Roma, i la lletra sinodal d'Alexandria, o tercera carta de Ciril a Nestori, que duia juntament els anatematismes. Les

(94) SCHWARTZ, vol. I, pars 2, p. 3 ss.; MANSI, t. IV, 1123 ss. En la llista dels bisbes, que ens donen les Actes, Ciril ocupa el primer lloc. Diuen: "Cyrillo Alexandriae, qui et Caestini quoque sanctissimi sacratissimique Romanae ecclesiae archiepiscopi locum obtineat." Cal fer avinent que els legats de Roma encara no havien arribat a Efès, i que en la ment de Celestí aquests legats s'havien d'unir amb Ciril. En canvi, Amann ens presenta Ciril gairebé com un usurpador de la presidència, tot dient erradament que les instruccions pontificies no fan cap indicació d'això (Art. *Nestorius*, 112).

(95) SCHWARTZ, vol. I, pars 2, p. 67; MANSI, 1229, 1230.

(96) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 7-31; MANSI, 1129-1170.

(97) SCHWARTZ, *Ibid.*, pp. 31-36; MANSI, 1169-11178.

Actes parlen de lectura, i no diuen que seguís una votació aprovativa. No seria estrany que no s'hagués procedit a la votació, car les dues vegades anteriors la votació fou demanada expressament per Ciril i ara potser li semblà que no calia. Tal vegada ací ens manca un fragment de les Actes. Aquestes cartes de Celestí i Ciril havien estat portades a Constantinoble per quatre bisbes, dels quals dos eren presents en el concili. Els Pares volgueren saber d'ells com les havia rebudes Nestori. Aquests dos bisbes exposaren el menyspreu amb què els tractà el patriarca de Constantinoble. Per tal d'assegurar-se el concili que Nestori persistia en els seus errors demanà informes, sota fe de jurament, a dos bisbes, Teodot d'Ancira i Acaci de Melitena, amics íntims de Nestori, els quals l'havien vist i tractat durant els dies darrers i havien maldat per convertir-lo. Ells declararen que havien fallat tots els seus esforços (98).

A petició de Flavià de Filipos, el primicer dels notaris llegí una sèrie de passatges extrets dels Sants Pares de l'Església, en els quals era exposada l'antiga fe de la unió de la divinitat i la humanitat en Crist. Tots aquests Pares ignoraven la separació introduïda per Nestori entre ambdues natures; tots ensenyaven que el Logos s'havia encarnat. I empraven també el nom θεοτόκος, atacat per Nestori. Tot seguit foren llegits diversos fragments, extrets dels escrits de Nestori, que testimoniaven els seus errors (99). Finalment, el concili fou assabentat de la lletra que el diaca Bessula havia dut, de part del bisbe de Cartago, Caprèol, en la qual manifestava el sentiment dels bisbes africans de no haver pogut enviar una delegació. Caprèol,

(98) Recomanem a Amann—qui tant de cas fa d'aquelles dues homilies de Nestori posteriors a la intimidació de Roma—i a altres defensors de Nestori que llegeixin la deposició d'aquests dos bisbes, per tal que ens diguin sincerament si es poden defensar ortodoxament unes tals expressions de Nestori (MANSI, 1181, 1182).

(99) Parlant d'aquesta confrontació de textos dels Sants Pares i de Nestori, Amann diu unes paraules que creiem que en consciència no pot subscriure ningú que es tingui per catòlic: "Il y aurait beaucoup à dire sur cette confrontation et le *Livre d'Héraclide* insiste, avec quelque raison, sur ce fait que les textes *authentiques* des Pères rendent, à peu de chose près, le même son que les propres paroles de Nestorius" (Art. *Nestorius*, 113). Si això fos cert, l'ortodòxia de Nestori restaria demostrada, i el concili d'Efès faria un paper ben trist en la història de l'Església. Però no és així. Més amunt hem fet veure que els textos de Nestori distaven bastant de l'ortodòxia. Ara pregunem a Amann que tingui present que en començar a explicar la part V, *Le Concile d'Éphèse* del seu article, remet el lector, quant als detalls de la història del concili d'Efès, a l'article *Éphèse (Concile d')* d'aquest mateix diccionari de teologia. Bé, doncs, Jugie, que n'és l'autor, exposa un sumari de la doctrina de Nestori, la qual es veu ben clar no ésser la doctrina catòlica. I cal saber que l'autor havia llegit abans *Le livre d'Héraclide*, que cita amb freqüència. Heus ací el que hi diu Jugie: "On voit aisément ce qu'une telle conception a de contraire au dogme catholique, tel qu'il a été clairement défini depuis, et quel danger elle présentait pour la foi, à cause de sa subtilité et de la terminologie vague, imprécise, fallacieuse, dont elle s'enveloppait. Nestorius parle souvent comme un orthodoxe, lorsqu'il s'agit de l'union des deux natures en une personne, mais son orthodoxie est purement verbale, car il n'entend pas l'unique *prosôpon* d'union dans le sens catholique" (*Dict. de Théol. cathol.* t. V, 138).

al·ludint sens dubte Nestori, prega al concili que no toleri novetats de doctrina. Aquesta lletra fou aprovada per l'assemblea.

Acabada la lectura de la carta anterior el concili pronuncià la segona sentència contra Nestori, la qual fou de deposició. El text es troba en les Actes del concili. Vist, diuen, que Nestori no ha volgut obeir a la nostra citació; vist que les cartes, els comentaris (o sermons) i fins les converses que tingué fa poc a Efès atesten la impietat de les seves opinions i prèdiques; instats pel cànon, "i per la lletra del nostre santíssim Pare i col·lega Celestí, bisbe de l'Església de Roma", amb llàgrimes pronunciem la funesta sentència: "Nostre Senyor Jesucrist, contra el qual ha blasfemat, determina pel present santíssim concili que Nestori sigui demès de la dignitat episcopal i separat del cos dels bisbes." Segueixen les signatures de cent noranta set bisbes. Heus ací que quan havien signat ja aquests bisbes, d'altres entraren en l'església per signar també la sentència, i afegeixen les Actes: *Episcopi itaque qui ipsum Nestorium deposuerunt plures quam ducenti extitere* (100).

Un cop fou closa aquesta primera sessió del concili d'Efès, i es difongué ràpidament per la ciutat la notícia de la condemnaió de Nestori, envaí la basílica una gentada enorme, que esclatà en crits de joia. Els bisbes foren escortats fins als seus domicilis amb torxes enceses, i tota la ciutat s'emplenà de lluminàries. El públic considerava que la Mare de Déu havia triomfat de Nestori (101).

L'endemà, 23 de juny, el concili notificà a Nestori, "nou Judas", la sentència de deposició (102). El mateix dia el concili comunicava oficialment la sentència als clergues de Constantinoble (103) i a l'emperador Teodosi II (104), a qui els Pares trameteren una relació de tot el que havia esdevingut. Tingueren prou compte d'advertir-li que la sentència acabava de repetir la que havia dat el papa Celestí. Per altra banda, el comte Candidià no solament volgué anul·lar tot el que havia estat decretat, sinó que, per tal de parar el cop que queia sobre Nestori, manà als nuncis del concili, que proclamaven la sentència, que servessin silenci (105). Nestori també adreçà a l'emperador una protesta contra la sentència, bo i acusant els bisbes d'Egipte i d'Àsia,

(100) SCHWARTZ, vol. I, pars 2, pp. 36-34; MANSI, 1177-1226. Si ara pensem que Nestori el dia següent solament comptava com a bisbes addictes setze i alguns més, i que Joan d'Antioquia duia trenta set bisbes orientals, comprendrem que Nestori solament podia recolzar en una minoria d'una cinquantena de bisbes. És ridícul, voler demostrar que Ciril precipità el concili per assolir una majoria.

(101) SCHWARTZ, vol. I, pars 1, pp. 117-118; MANSI, 1241-1242.

(102) SCHWARTZ, vol. I, pars 2, p. 64; MANSI, 1227, 1228.

(103) SCHWARTZ, vol. I, pars 2, p. 70; MANSI, 1241, 1242.

(104) SCHWARTZ, vol. I, pars 3, pp. 3-5; MANSI, 1235-1240.

(105) SCHWARTZ, vol. IV, 33.

com ell diu, de no haver esperat els bisbes d'Orient, ni tampoc "els d'Itàlia i Sicília", i d'haver obert el concili contrariant les ordres imperials. És queixa de les violències de què diu haver estat objecte. Reclama un concili regular, on solament siguin admesos dos bisbes de cada província amb el seu metropolità, i encara amb la condició que els bisbes siguin doctes. En el cas que això no sigui possible demana que es permeti als bisbes nestorians tornar a les seves diòcesis. Signen la carta, a més de Nestori, uns altres setze bisbes, i el document afegeix: *Et omnes alii qui erant pariter, subscripserunt similiter* (106).

L'emperador Teodosi II, qui no volgué conèixer altra relació que la falsa del comte Candidià, respongué al concili amb una lletra, datada del 29 de juny. Era una reprensió, com si el concili s'hagués reduït a una exhibició de baralles d'uns bisbes contra els altres. I això tot anomenant Nestori *sanctissimo piissimoque Nestorio*. En resum, acusa els bisbes de desobediència a les seves ordres, revoca tot el que ha estat decretat, vol que es deliberi de nou i amb unanimitat, i que cap bisbe no abandoni el concili abans d'ésser acabat. La lletra era tramesa pel magistrat Palladi (107).

El conciliàbul dels orientals. — El dia 26 de juny, finalment, Joan d'Antioquia arribà a Efès. Segons ens assabenta Memnon, bisbe d'Efès, en una carta als clergues de Constantinoble, el concili li envià una comissió composta de bisbes i clergues per tal de saludarlo, anunciar-li la deposició de Nestori i recomanar-li que no comunicés amb ell. Però els soldats, que envoltaren l'arquebisbe Joan, apartaren la comissió. Llavors els delegats acompanyaren el patriarca fins el seu allotjament, bo i aguantant els insults dels soldats. Els calgué esperar moltes hores, rebent constantment contumèlies de part de la soldadesca. Un cop pogueren entrar exposaren la seva comissió, la qual fou tan mal rebuda pel comte Ireneu i els altres bisbes i clergues que hi havia en aquella habitació, que els feriren, de guisa que fins la seva vida perillà (108). Tal fou el furor que s'apoderà de Joan d'Antioquia en oir el report de Candidià i els nestorians, que, encara cobert de la pols del viatge, diu la narració del concili a Ce-

(106) LOOPS, *Nestoriana*, pp. 186-190; SCHWARTZ, vol. I, pars 5, pp. 13-15; vol. IV, pp. 30-31; MANSI, 1231-1236.

(107) SCHWARTZ, vol. I, pars 3, pp. 9-10; MANSI, 1377-1380.

(108) SCHWARTZ, *Ibid.*, p. 46; vol. III, p. 115; MANSI, 1439, 1440. Aquí Amann, seguint Duchesne, desfigura els fets. Presenta la delegació del concili que surt a l'encontre del grup de Joan d'Antioquia i els intima el que han de fer. Així, per una mena de falta de respecte al patriarca i altres bisbes que arribaven, vol explicar els fets que després esdevingueren, essent justament del tot inversa la manca de respecte (Art. *Nestorius*, 115).

lestí (*nondum diluto itineris pulvere nec exutis vestimentis*), després de reunir alguns bisbes dels nestorians que anaren a ajuntar-se amb el grup de Joan (i això mentre feia esperar la delegació del concili, que encara no havia pogut parlar amb ell), es constituïren en concili (millor dit, conciliàbul), i deposaren Memnon d'Efès per les violències, Ciril pels anatematismes, plens, deien, de la impietat d'Arri, d'Eunomi i d'Apollinar, i, finalment, excomunicaren tots els bisbes del concili de Ciril, fins tant que haguessin confessat el seu delicte, fet penitència i abjurat els anatematismes, bo i fent acte d'obediència a l'emperador. Després informaren de tot l'emperador, les emperadrius Pulquèria i Eudòcia, el senat, el clergat i el poble de Constantinoble. Eren cinquanta tres els bisbes que signaren; entre ells no hi figurava Nestori (109). Aquest acte dels bisbes orientals, des del punt d'esguard del dret, no es pot de cap manera justificar.

El conciliàbul cercà d'assolir del comte Candidià que ni Ciril, ni Memnon, ni cap dels seus partidaris excomunicats per ells, poguessin celebrar la missa el diumenge següent. Candidià, tot pretextant fer d'àrbitre, volia interdir la celebració tant als clergues del concili com als del conciliàbul, atorgant-la solament als clergues de la ciutat (110). Però Memnon, el bisbe d'Efès, declarà que no se sotmetia a l'assemblea de Joan, i tant Ciril com els ciril·lians celebraren. Tots els esforços de Joan per tal de posar un nou bisbe a Efès, en lloc de Memnon, es frustraren davant l'oposició del poble de la ciutat (111).

Per intermedi de Pañadi, qui havia dut la lletra imperial, Ciril i el ver concili, l'1 de juliol de 431, trameteren una carta a l'emperador. En ella li deien que per les Actes trameses podia estar assabentat de tot. I per bé que el comte Candidià, dut per l'amistat amb Nestori, li havia enviat un report ple de parcialitat, podia veure per les Actes que havien tractat Nestori equitativament. L'emperador no havia de fer cas de Joan d'Antioquia, qui havia fet retardar el concili, i es posà de part de Nestori, per l'amistat amb ell o per participar dels seus errors. Demanen que els permeti que vagin a Constantinoble cinc bisbes acompanyats del comte, a fi d'assabentar-lo de paraula. Alguns bisbes nestorians s'han passat ja al partit de Ciril. Dels bisbes que resten amb Nestori n'hi ha que temen els càstigs que els imposi el concili per les seves faltes greus. A continuació fan esment de les grosseries i violències del comte Ireneu, de les quals l'informarien detalladament els cinc bisbes que anessin a la cort. Diuen,

(109) SCHWARTZ, vol. III, p. 171; vol. I, pars 3, p. 7; MANSI, 1333, 1334; SCHWARTZ, vol. IV, pp. 33-43; MANSI, 1259-1280.

(110) SCHWARTZ, vol. IV, pp. 43-44; MANSI, t. V, 774.

(111) SCHWARTZ, vol. I, pars 3, p. 47; MANSI, t. IV, 1439, 1440.

finalment, que són pocs els bisbes que signen la carta per la pressa de Palladi per marxar (112).

SEGONA SESSIÓ. — Ja entrat juliol els legats de Roma arribaren a Efès i, d'acord amb les instruccions de Celestí, es posaren sota la direcció de Ciril. El 10 d'aquest mes Ciril reuní la segona sessió del concili d'Efès en el palau episcopal de Memnon. Les Actes d'aquesta sessió designen Ciril com a representant del bisbe de Roma (113). El nombre de bisbes fou el mateix que el de la primera sessió. Hi eren presents els legats de Celestí: els dos bisbes Arcadi i Projecte i el prevere Felip. Tots tres demanaren que fos llegida la carta del Papa al concili. Ciril proposà l'acceptació, i fou llegida primer en llatí per Sirici, notari de l'Església romana, i després en grec pel prevere Pere d'Alexandria, primicer dels notaris. Aquesta carta de Celestí, que conté lloances al concili i una exhortació a combatre l'error, a imitació de Sant Joan Evangelista, del qual es veneraven les relíquies a Efès, és una invitació a subscriure la decisió de Roma (114). Molt oportunament diu Batiffol que la lletra de Celestí era per al concili de Ciril una confirmació anticipada dels seus actes del 22 de juny, i això precisament en el moment que eren vituperats per Nestori i Joan d'Antioquia, i anul·lats per Teodosi II. La sentència de Celestí, en mig d'aclamacions unànimes, fou declarada pels dos cents bisbes: "sentència justa" (115). ¿Què comptava la minoria dels bisbes nestorians que ni tan sols havien tingut cara per presentar-se en el concili?

El legat Projecte explicà que el sentit de la carta de Celestí era que el concili executava la sentència dictada ja abans per l'Església de Roma, en conformitat amb la fe universal i per a utilitat de l'Església catòlica, és a dir, que els bisbes havien de donar el seu assentiment a la sentència papal, per tal que fos de l'Església universal. Firme de Capadòcia exposà que no era pas altra cosa el que els bisbes del concili havien fet. Llavors el legat Felip els en remercià, i demanà que li fossin lliurades les decisions conciliars, per tal que, d'acord amb les ordres del Papa, els legats poguessin confirmar-les.

(112) SCHWARTZ, vol. I, pars 3, pp. 10-13; MANSI, 1421-1426.

(113) "Cyrillo Alexandriae, regente etiam locum sanctissimi et beatissimi archiepiscopi Romanorum ecclesiae Celestini" (SCHWARTZ, vol. III, p. 92; Cf. vol. I, pars 3, p. 53; MANSI, 1279, 1280).

(114) "Direximus... probatissimos viros Arcadium et Proiectum episcopos et Philip-pum presbyterum, qui his quae agentur intersint, et quae a nobis statuta sunt, exequentes; quibus praestandum a vestra sanctitate non dubitamus adsensum, quando id quod legitur videatur pro universalis Ecclesiae securitate, decretum" (SCHWARTZ, vol. II, pp. 22-24; MANSI, 1283-1288).

(115) *La Siège Apostolique*, p. 380.

Amb unes paraules breus del bisbe d'Ancira, que remarcaven l'acord del concili amb la lletra de Celestí, es clogué la segona sessió (116).

TERCERA SESSIÓ. — L'endemà, 11 de juliol, es celebrà també en el palau de Memnon la tercera sessió, que fou, es pot dir, una continuació de l'anterior, puix el concili havia volgut deixar als legats un temps suficient perquè poguessin examinar les Actes de la primera sessió. El prevere Felip declarà que de la lectura havien conegut que en la sessió del 22 de juny "tot havia estat judicat canònicament i segons la disciplina eclesiàstica". Però per tal d'acomodar-se en tot a les instruccions de Celestí, demanà que, a fi de confirmar la sentència, fossin llegides les Actes, que llegí encontinent el primicer dels notaris. Tots tres legats, l'un darrera l'altre, confirmaren l'excomunió i deposició de Nestori, i després Ciril remarcà que havien parlat com a representants de la Seu Apostòlica i dels bisbes d'Occident. Els fou demanat que signessin les Actes de la primera sessió, i ho feren tot seguit. Amb aquest acte restà closa la segona sessió del concili d'Efès (117).

Els bisbes conciliars adreçaren aleshores una lletra sinodal a l'emperador, que li portà el diaca Eutiques. Li conten com els d'Occident havien celebrat un concili a Roma, abans de començar el d'Efès, i com el bisbe de Roma Celestí, en les lletres que lliurà a Ciril, havia anunciat la sentència contra Nestori, i confiat a aquest bisbe d'Alexandria l'encàrrec que ocupés el seu lloc, i ara, en una altra lletra, ho havia manifestat de nou al concili d'Efès (*comittens sanctissimo et deoamantissimo episcopo Cyrillo Alexandrinorum magnae civitatis suum optinere locum, et nunc rursus per alias litteras haec ipsa sanctae synodo manifesta constituit*) (118). Tota la cristiandat, doncs, llevats els amics de Nestori, han portat un judici unànim. Demanen a l'emperador que els autoritzi per nomenar un nou bisbe per a l'església de Constantinoble, i els permeti, finida la tasca, tornar a les seves diòcesis. I tots els membres del concili signaren la lletra (*et omnis quoque synodus rettulit*) (119). En una altra carta adre-

(116) SCHWARTZ, vol. I, pars 3, pp. 57-59; MANSI, 1287-1290. La versió llatina del vol. III de Schwartz és incompleta.

(117) SCHWARTZ, vol. I, pars 3, pp. 59-63; MANSI, 1291-1300.

(118) Ara vegi Amann quin sentit pot tenir aquella afirmació seva: "Ni la *sacra imperiale*, ni les instruccions pontificales, ne font allusion à un droit de Cyrille à présider l'assemblée" (Art. *Nestorius*, 112). Que no en parli la *sacra imperial*, no és cosa que ens interessi. No tenia l'emperador jurisdicció per conferir aquest càrrec. Però si ací Amann s'entesta a mantenir la seva afirmació, que tampoc el Papa fa al·lusió a aquest dret atorgat a Ciril, li caldrà tenir els legats de Roma, que signaren aquesta lletra, per uns mentiders.

(119) SCHWARTZ, vol. III, pp. 177-178; vol. I, pars 3, pp. 63-64; MANSI, 1301-1304.

çada al clergat de Constantinoble el concili comunica als clergues d'allà la deposició de Nestori, i expressa l'esperança que aviat serà nomenat un nou bisbe digne de la ciutat imperial. Signen la carta: primerament Ciril; després Felip, prevere de l'Església de Roma; Juvenal; els dos altres legats, etc., fins arribar a passar de dues centes les signatures (120).

QUARTA SESSIÓ. — Cinc dies més tard, el 16 de juliol, es reuní el concili de nou en l'església dita Maria, per tal de celebrar la quarta sessió. També la presidí Ciril, com a representant del Papa, a presència de tres legats i dels altres bisbes. Ciril i Memnon presentaren un memorial al concili, en el qual feien un resum de la història del concili i de les malifetes de Joan d'Antioquia, i demanaven que fos tramès un requeriment als bisbes del grup de Joan, per tal que donessin compte dels seus actes al concili. Per servir la forma canònica foren enviats tres bisbes a intimar a Joan d'Antioquia que es presentés al concili. Aquest, però, no volgué atorgar-los audiència. Trobaren el seu allotjament rodejat de soldats, que ultratjaren el concili i amenaçaren els diputats. Així ho declararen al concili els bisbes de la comissió en tornar. Ciril llavors notà que, amb aquestes dilacions, Joan es condemnava ell mateix, reconeixent-se reu de la seva audàcia. Juvenal de Jerusalem féu avinent que Joan havia de donar satisfacció al concili ecumènic i a la Seu Apostòlica de Roma que hi prenia part. Però com sigui que s'havia negat a donar-la, caldria procedir a una altra admonició. Aquesta proposició fou admesa, i una nova delegació de tres bisbes anà a trobar Joan d'Antioquia. Però veieren a la porta del seu estatge un pilot de soldats que els barraren el pas, i alguns clergues que en rebre la comissió dels delegats la trameteren a Joan. Aquest, però, els respongué "que no volia comunicar amb homes demesos i excomunicats". I en preguntar als clergues per qui havia estat donada aquesta sentència, els fou respost: "per Joan, bisbe d'Antioquia". Aquesta és la declaració que els tres bisbes delegats feren al concili, l'un darrera l'altre. Després d'unes declaracions de Ciril i Memnon, el concili decretà que el judici de Joan no era de cap valor, perquè en tot procedí contra els canons; que si hagués seguit un ordre convenient s'hauria defensat davant del concili. Com sigui, doncs, que aquest acte no ha tingut mai valor, ni s'ha realitzat en la forma canònica, el concili pronuncia la seva invalidesa. Creu, però, que Joan ha d'ésser citat per ter-

(120) SCHWARTZ, vol. III, pp. 94-95; vol. I, pars 3, pp. 13-14; MANSI, 1303-1306.

cera vegada, i en cas de no comparèixer serà pronunciada contra ell la justa sentència (121).

CINQUENA SESSIÓ. — L'endemà, 17 de juliol, es congregà el concili a l'església de Maria, per celebrar la cinquena sessió. En començar, Ciril declarà com Joan i els seus amics havien fulminat la sentència de deposició contra ell i Memnon, bo i acusant-los d'apollinarisme, arrianisme i eunominisme, essent així que ells detestaven aquestes heretgies, com també la de Nestori. Calia assenyalar una nova delegació que es presentés a Joan, intimant-li que declarés davant del concili les acusacions que tenia. Altrament, els de Joan mostrarien que es refien poc de llurs proves, i per això mateix serien dignes de condemnaió. Encara més, després que consta que han escrit als emperadors calúmnies vanes i fútils (*vanas et futiles calumnias ad pientissimorum imperatorum aures detulerunt*. Mansi, 1319). En conseqüència, el concili envià per tercera vegada a Joan d'Antioquia i als seus una legació de tres bisbes, per tal d'informar-los la sentència, el tenor de la qual deia que, per la seva desobediència al concili, prohibia a Joan i als seus l'exercici de les funcions episcopals, i que si no es presentaven decretaria el que els cànons estableixen. Arribaren els prelats a l'allotjament de Joan, qui, per comptes de rebre'ls, remeté, per mitjà del seu ardiaca, un document que deia: "El Sant Concili (és a dir, el conciliàbul) us envia això." Era probablement el decret de deposició de Ciril i Memnon, que naturalment els diputats del concili es negaren a admetre. Llavors l'ardiaca comunicà a Joan que el document havia estat rebutjat, i tornà altra vegada amb l'escrit, bo i declarant que els decrets (del conciliàbul) havien estat tramesos a l'emperador, i que calia esperar a rebre instruccions, que no volia acceptar la instrucció del concili que li duien els legats. La comissió informà l'assemblea de la resposta de Joan, i, un cop fou sabuda, el concili pronuncià la sentència, que, en atenció a la dignitat episcopal dels acusats, era sols d'excomunió contra Joan i els del seu grup (*alienus sit, tam ipse Johannes quam hi qui cum ipso facinus operati sunt, ab ecclesiastica comunione*); i això fins que es penedissin del seu delicte, en el ben entès que si no ho fessin aviat, cauria sobre ells la sentència plena de deposició i era clar que tot quant havien fet contra els cànons i contra Ciril i Memnon no tenia cap valor. Els emperadors serien informats de tot. La primera signatura és ací la de Juvenal, segueixen les dels legats, i després diuen les Actes: *subscripserunt autem et omnes reliqui*. Hi són

(121) SCHWARTZ, vol. III, pp. 99-104; vol. I, pars 3, pp. 15-21; MANSI, 1305-1316.

assenyalats els noms del trenta quatre bisbes del partit de Joan que restaven excomunicats.

Seguidament el concili redactà dues relacions de tot, que foren trameses al Papa i a l'emperador. A Teodosi li conta la deposició de Nestori, el conciliàbul de Joan, integrat, diu, d'uns trenta bisbes, alguns demesos i molts pelagians i nestorians, que aquell patriarca reuní de por que tenia d'haver de donar compte al concili del seu retardament, segons sembla que alguns expliquen. El conciliàbul, sense seguir cap procés, sense acusadors assenyalats, ni intimacions, tot violant els canons i la justícia, havia demès Ciril i Memnon, i els havia perjudicat amb falsos reports tramesos a la cort. Per aquest motiu el vertader concili havia emplaçat per tres vegades Joan d'Antioquia, per tal que exposés al concili les seves denúncies contra Ciril i Memnon. Ell, però, no s'havia volgut presentar, i per això els decrets contra Ciril i Memnon foren anul·lats, i els membres del conciliàbul excomunicats fins a tant que donin satisfacció al concili. L'emperador no havia de fer cas d'aquesta fracció de Joan. A Nicea una minoria se separà del concili, compost de tres cents divuit bisbes; però mai no fou considerada per Constantí com un concili. Per contra va ésser castigada. És una gran follia que ara trenta persones maldin, per oposar-se a un concili de dos cents divuit bisbes, amb els quals està en comunicació l'episcopat d'Occident. Així, doncs, els emperadors havien de confirmar i fer executar el que el sant concili ha decretat contra Nestori i les seves doctrines impies. Signen la lletra Juvenal, els legats i tots els bisbes: *et omnes reliqui subscripserunt* (122).

La lletra sinodal al papa Celestí es més detallada. Narra tota la història del concili d'Efès des de la lletra de convocatòria imperial fins a la cloenda de la cinquena sessió. La carta remarca que el concili ha invalidat la sentència del conciliàbul contra Ciril i Memnon. Al final de la carta diu el concili que han estat llegides les Actes de deposició dels pelagians i celestins, Celèstius, Pelagi, Julià, Presídius, Florus, Marcellia, Orenci i d'altres, i que foren aprovats com a vàlids els decrets de Celestí sobre aquest afer. Realment no consta en quina sessió del concili d'Efès foren llegides aquestes Actes (123).

Ara posem esment sobre algunes de les observacions que fan

(122) SCHWARTZ, vol. III, pp. 104-111; vol. I, pars 3, pp. 21-26, 28-30; MANSI, 1317-1330. Aquesta lletra era una representació fidel dels fets esdevinguts, per bé que tant en ella com en altres lletres dels bisbes del concili es nota la tendència a disminuir el nombre d'addictes a Nestori. De tota manera és cert que aquests formaven una exigua minoria: no arribaven a la quarta part del nombre dels membres del vertader concili.

(123) SCHWARTZ, vol. III, pp. 169-173; vol. I, pars 3, pp. 5-9; MANSI, 1329-1338.

els Pares del concili en aquesta carta, les quals observacions creiem que fins avui han estat poc ateses per molts historiadors. La primera és l'estranyesa que causà als Pares la trigança de Joan d'Antioquia a arribar a Efès, després que la lletra de l'emperador advertia *ut si non aliquis occurrisset post definitas inducias, non bona conscientia abesset et esset inexcusabilis tam apud Deum quam apud homines*; i tot amb tot, *defuit reverendissimus Johannes Antiochenorum episcopus, non quasi voluntate simplici, sed neque spatio itineris impedimentum faciente, sed occultans mente consilium et cogitationem dissonantem a Deo, quam non longo tempore veniens Ephesum demonstravit*. No podia Joan al·legar l'haver de venir de lluny, perquè va ésser retardat setze dies el començament, i a més *tanta dilatione perverse usus est, cum utique eum praecessissent multi ex longioribus spatiis*. Encara a això cal afegir que vingueren dos bisbes del seu grup, i en notar-los el retardament respongueren (*non semel, sed saepius*) això: *quia demandavit nobis nuntiare religiositati vestrae quod si contigerit eum adhuc morari, non differri synodum, sed facere quae oporteat*. Llavors els bisbes cregueren que Joan no volia ésser present a la condemnaió de Nestori. Tenim, doncs, que pel concili la trigança de Joan era voluntària i explicable solament per aquest últim motiu. Tot amb tot, Amann, en criticar aquesta lletra sinodal, escriu: *Il va de soi que l'évêque d'Alexandrie y présentait les choses à sa manière* (124). I seguidament fa esment del retard de Joan d'Antioquia.

Després de fer-li avinent a Amann que la carta duïa la signatura de tots els bisbes, li pregaríem que ens respongués a les preguntes següents: ¿No és veritat que, si aquest patriarca hagués procedit sincerament, hauria anat a presentar les excuses davant del concili, com ho feren els legats de Roma, que encara arribaren més tard que els del grup de Joan? Potser ens replicarà que Joan d'Antioquia no volgué reconèixer el concili de Ciril. Però ¿quina raó podia tenir per a no admetre el concili integrat per la gran majoria dels bisbes congregats a Efès, i ajuntar-se amb uns bisbes que feien costat a Nestori, condemnat ja per la Seu de Roma? ¿No veu Amann que Joan, amb la seva manera estrofolària de procedir, donà força fonament als Pares del concili per a creure que volia escapolir-se a fi de no donar compte de la trigança?

Aquesta carta al Papa no menciona la protesta dels seixanta vuit bisbes que demanaren que el concili esperés l'arribada de Joan d'Antioquia. I això li sembla a Amann una falta de sinceritat; però el

(124) Art. *Nestorius*, 116.

cert és que fou una mostra de la prudència de Ciril, si és ell qui va redactar la carta. Car és un fet que la major part d'aquests bisbes s'havien repensat i ara formaven part del vertader concili. ¿Per què havia Ciril de suscitar controvèrsies passades i obligar aquests bisbes a subscriure una carta en la qual es declarava la seva singularitat? Gairebé és una excepció en la història dels concilis que el dia de l'obertura s'hi trobin tots els bisbes congregats. A ningú, però, no acut que les decisions siguin nul·les per l'absència d'un grup de bisbes. Si ha arribat el president, representant del Papa, a més han passat bastants dies després de la data fixada per a començar, i la majoria s'inclina a obrir el concili per raons atenedibles, encara que una minoria opini que és millor retardar més el començament, ningú no pot inculpar el concili perquè hagi procedit a l'obertura, seguint el vot de la immensa majoria. Si a Efès aquells bisbes protestataris, a més d'una sollicitud empraren la violència, en això s'excediren. Si fou allò una inconsideració, ara calia cobrir amb el silenci un acte, del qual s'eren penedit. A Amann li agrada més endossar la inconsideració i apassionament a Ciril, i després de dir-nos que fou una cosa greu no fer cas d'aquesta protesta, afegeix: *Cyrille ne recula pas devant cette démarche; il se sentait fort de l'appui de son épiscopat, égyptien, du renfort considérable que lui avait amené Juvénal de Jérusalem, de celui que lui assurait Memnon d'Éphèse* (125). Això és suposar que Ciril guanyà per la força solament. El cert és que Joan d'Antioquia donà a Ciril motius raonables per no esperar-lo; i encara que de fet s'hagués equivocat en considerar aquests motius, el deure de Joan era d'ajuntar-se al concili en arribar a Efès, com ho feren els enviats del papa Celestí, els quals sens dubte tenien més motius que ell d'ésser esperats.

Ara diguem quatre mots sobre l'apassionament verament desbocat de Joan d'Antioquia. En aquesta carta apar també l'estranyesa que ha produït als Pares del concili la completa transgressió dels canons eclesiàstics en l'actitud de Joan; *quasi non essent canones ecclesiastici*, diu la carta. És un procediment ben extravagant, sortosament no imitat en la història dels concilis, que un grup de bisbes descontents perquè no els hagin esperat a obrir un concili, l'obertura del qual ja era retardada, es reuneixin encara amb els vestits de viatge en una casa particular, per tal de llençar deposicions i excomunicacions contra els bisbes del concili, bo i tractant-los d'heretges, sense examinar la seva doctrina, ni enviar-los admonició ni requisitòria, ni tan sols comunicar-los la sentència (*nullo nostrum sciente, sed nec*

(125) Art. Nestorius, 112.

his qui iniuriam pertulerunt, agnoscentibus quod perpetrabatur), sinó fixant la sentència en els llocs dels espectacles públics, com si fos un acte de venjança (*theatri parietibus affigentes, ut suam impietatem velut in theatri spectaculo denotarent*). I encara, després de tot, Joan no volgué donar compte dels seus actes al concili quan fou citat, es rodejà de soldats com per emparar-se en les forces imperials, i no donà explicacions al Papa dels seus actes, sinó solament a l'emperador, bo i descrivint-li les coses al seu gust. Són del tot contràries les actituds de Ciril i de Joan, segons es desprèn de tot el que hem dit. És per això que creiem que es colloquen en un punt d'esguard fals els qui, com Amann, presenten Ciril com un usurpador d'autoritat, i després en parlar de Joan diuen amb Duchesne que aquest passà més enllà en el camí de les irregularitats (126). Com si entre l'una actitud i l'altra sols hi hagués diferència de grau. L'única circumstància atenuant que veiem en el comportament de Joan és que l'havia encegat la dèria que els anatematismes de Ciril enclouïen heretgies, i que els nestorians l'enganyaren en arribar a Efès, en fer-li creure que Nestori havia estat condemnat sense que el concili adduís cap mena de proves (127). Però això no treu que els seus actes fossin d'una audàcia anticanònica, sols comparable amb la dels heretges i cismàtics; mentre que l'actitud de Ciril es mogué segons els procediments eclesiàstics normals.

SISENA SESSIÓ. — El dia 22 de juliol es reuniren de nou els bisbes al palau episcopal de Memnon, per tal de celebrar la (*Actio VI*) sisena sessió del concili d'Efès. Les Actes d'aquesta sessió es troben bastant fragmentàriament en les distintes col·leccions. D'elles gairebé la *Collectio Atheniensis* és la que les conté més completes. Pere, sacerdot d'Alexandria, primicer dels notaris, llegí la definició del concili, ço és, el símbol de Nicea, el qual l'assemblea decidí que fos enclòs en les Actes. Seguidament després de notar que alguns simulaven admetre el símbol, bo i interpretant-lo malament, llegí una sèrie de textos dels Sants Pares, bisbes i màrtirs, com ja s'havia fet en la primera sessió.

A continuació el primicer exhibí una reclamació de Carisi, prevere i administrador de l'Església de Filadèlfia, que narrava que dos

(126) "On n'imagine pas une telle légèreté. Cyrille était dépaissé" (*Art. Nestorius*, 115).

(127) Així ho declaren les Actes del conciliàbul. Pregunta Joan d'Antioquia: "An sine probatione condemnauerunt eundem virum?" I respon Candidià [notem que el comte Candidià no era bisbe]: "Sciunt universi qui mecum praesentes sunt religiosissimi episcopi, quia sine aliquo iudicio, et absque discussione, ac praeter inquisitionem disposita sunt <quae> ab eis" (*SCHWARTZ*, vol. IV, p. 35).

preveres de Constantinoble, Anastasi i Foci, partidaris de Nestori, havien donat unes cartes de recomanació per als bisbes de Lídia, a dos clergues, Antoni i Jaume, que anaren de la cort a Filadèlfia, ciutat de Lídia, i guanyaren alguns preveres, bo i persuadint-los que signessin una professió de fe distinta de la de Nicea. Alguns quartdecimans de Lídia, que volien entrar en l'Església, signaren aquest símbol herètic. Carisi, qui havia refusat de subscriure aquest símbol, havia estat excomunicat per aquells predicadors constantinopolitans, i, per tant, ara demanava justícia al concili. Llegida la confessió de fe de Carisi fou declarada ortodoxa. En canvi, el símbol d'aquells preveres nestorians, subscrit per una sèrie de quartdecimans, el vot explicat dels quals consta en algunes colleccions, fou declarat herètic.

La collecció Palatina atribueix aquest símbol a Teodor de Mopsuesta (128). D'ací ve que molts escriptors l'assenyalin com el seu autor. Però el cert és que Sant Ciril, en una lletra molt posterior a aquests esdeveniments, conta que aquest símbol havia estat per molts atribuït a Teodor de Mopsuesta, però que el concili no havia volgut recolzar en aquest rumor (129).

Finalment, el concili declarà, sota pena d'excomunió i de deposició, *aliam fidem nulli licere proferre vel conscribere vel componere praeter illam quae definita est a sanctis Patribus qui Nicaeam per Spiritum sanctum convenerunt*. En particular la prohibició caigué sobre el símbol de Constantinoble, aduït per Carisi, que ensenyava els errors de Nestori (130).

SETENA SESSIÓ. — La setena i darrera sessió del concili d'Efès tingué lloc, segons les Actes, *pridie Kalendas Septembres*, o sigui el 31 d'agost. Gairebé tots els autors, seguint Garnier (131), consideren aquesta data com un error del copista, per comptes del 31 de juliol. Però amb raó Tillemont es lamentava que Garnier no donés més proves que la conjectura, que els bisbes el 31 d'agost no estaven en situació de tractar del que passà en aquesta sessió (132). És que el comte Joan, anunciat per l'emperador en la seva carta de 29 de juny, arribà a Efès a principis d'agost, i, després de reunir els bisbes, els comunicà la decisió imperial, que reconeixia la deposició de Nestori, Ciril i Memnon, els quals encontinent foren custodiats (133).

(128) SCHWARTZ, vol. V, p. 23.

(129) *Collectio Sighardiana*: SCHWARTZ, *Ibid.*, p. 315.

(130) SCHWARTZ, vol. I, pars 7, pp. 84-106; vol. III, pp. 119-133; MANSI, t. V, 602-610; 685-702; t. IV, 1341-1364.

(131) "Praefatio in secundam partem Operum Marii Mercatoris", *PL*, 48, 729.

(132) *Mémoires pour servir à l'hist. ecclési.*, t. XIV, p. 444.

(133) SCHWARTZ, vol. I, pars 7, pp. 67-68; vol. IV, pp. 53-55; vol. V, pp. 361-362.

No veiem, però, que els altres bisbes no es poguessin reunir en una altra sessió del concili. I cal posar esment que tant el text grec de la *Collectio Atheniensis*, com el text llatí de la *Collectio Winteriana*, que són les que ens narren aquesta sessió, parlen de les calendes de setembre i no d'agost (134).

Aquesta sessió es tingué en l'església dedicada a Maria. Els bisbes de Xipre, Reginus de Constància (Salamina), Zenon de Cúrium i Evagri de Soli, es queixaren al concili de les usurpacions d'Antioquia en l'illa. D'un temps ençà els patriarques d'Antioquia reclamaven els drets de metropolità superior sobre els bisbes de Xipre, i en particular el dret d'ordenar. Troilus de Constància, mort recentment (maig de 431), havia sofert molt de part del clergat d'Antioquia i del patriarca Teodot. Un cop mort Troilus, el duc Dionís, procònsol d'Antioquia, a petició del antioquens, prohibí que fos elegit un nou arquebisbe, fins que la qüestió fos resolta pel concili, en el ben entès que si, en arribar les seves ordres a Xipre, fos ja nomenat el bisbe, aquest hauria de presentar-se al concili d'Efès. No es tingué en compte aquesta ordre, i fou elegit i ordenat Reginus. Aquest es traslladà a Efès amb els dos bisbes susdits, i s'ajuntà als bisbes de la banda de Ciril. Després del memorial de Reginus hom llegí al concili l'ordre de Flavi Dionís, en les dues cartes al governador de Xipre, Teodor, i a la clerecia de Constància. El concili abans de decidir volgué saber si mai el bisbe d'Antioquia havia ordenat el de Constància, a la qual pregunta Zenon respongué negativament. Insistí el concili a fer preguntes en aquest sentit, i Zenon seguí negant que mai els d'Antioquia haguessin ordenat els bisbes de l'illa de Xipre. Atès això, el concili resolgué: *si non est vetus mos quod episcopus Antiochenus ordinat in Cypro... a nullo impetantur vel vim patiantur, secundum canones sanctorum Patrum et veterem consuetudinem per se ipsos ordinationes pientissimorum episcoporum facientes*. Aquesta regla la fa extensiva també a les altres diòcesis: *ut nullus pientissimorum episcoporum aliam provinciam, quae non antea et ab initio fuit sua, sub suam vel saltem eorum qui sibi praesunt, manum trahat, sed si quis apprehenderit et in suam fecerit eam restituat*. Notem que els xipriotes no reberen del concili sinó una concessió condicional, ço és, si era vertadera l'autonomia de l'Església de Xipre (135).

Tot seguit fou adreçada una lletra circular a tots els bisbes, cler-

(134) SCHWARTZ, vol. I, pars 7, p. 118; vol. V, p. 357. Devreesse assenyala com a data el 30 d'agost. Suposem que serà una errada per comptes de 31 d'agost (*Rev. des scien. phil. et théol.* [1929], 412).

(135) SCHWARTZ, vol. I, pars 7, pp. 118-122; vol. V, pp. 357-360; MANSI, tom IV, 1465-1470.

gues i laics de l'Església universal, per assabentar-los de la sentència d'excomunió i deposició fulminada pel concili contra Joan d'Antioquia i els companys seus, el nom dels quals el concili menciona. Segueixen una sèrie de cànons que estableixen la pena d'excomunió i deposició contra tots els bisbes que no reconeixin el concili d'Efès i es posin en comunicació amb el conciliàbul. I tots aquells que havien actuat contra el concili, si són bisbes o clergues, resten sense càrrec, i si són laics romanen excomunicats. És fulminada la sentència de deposició contra tots els clergues que públicament o privada segueixin els errors de Nestori o de Celèstius. En canvi, els clergues demesos i laics excomunicats per Nestori, per raó de seguir la doctrina de l'Església, són declarats immunes d'aquelles penes. Aquells que foren absolts de les penes eclesiàstiques per Nestori, tot actuant contra els sagrats cànons, han de mirar aquella absolució com a nul·la (136). El text grec diu que la lletra fou signada per tots els bisbes presents.

Segons es desprèn de diversos documents, el concili d'Efès s'ocupà també d'altres qüestions, però no és fàcil de determinar en quina sessió foren resoltes. Entre aquestes qüestions cal assenyalar en primer lloc la decisió referent als messalians, ço és, euquites o entusiastes. Dos bisbes, Valerià i Amfiloc de Pamfília i Licaònia, es presentaren al concili per tractar d'aquest afer. Valerià lliurà a l'assemblea un decret donat per un concili de Constantinoble en temps de Sisinni. El concili d'Efès l'aprovà, igual que les decisions preses sobre aquest assumpte a Alexandria. Segons el decret susdit, els messalians que abjuresin llurs errors, si eren clergues restaven en el clergat, i si eren laics serien admesos a la comunió. Altrament, els clergues serien privats dels seus càrrecs, i els laics romandrien excomunicats. Prohibeix que els messalians convertits siguin admesos en els convents. També fou condemnat el llibre d'aquests heretges dit *Asceticon*.

Dos bisbes de Tràcia, Euprepi, bisbe de Biza, amb jurisdicció sobre Arcadòpolis, i Ciril, que ho era de Cela i governava també Cal·lípolis, demanaren al concili protecció contra Fritilas d'Heraclea, qui havia passat al partit de Joan d'Antioquia, i era de tómer que prengués represàlies, ordenant bisbes en les ciutats on mai n'hi hagué. El concili decretà que no s'introduís cap innovació, i que, per tant, aquests bisbes podien continuar governant dues ciutats.

El concili d'Efès adreçà una lletra al sinode de Pamfília sobre l'afer del metropolità Eustaci. Aquest bisbe, per no poder suportar

(136) SCHWARTZ, vol. IV, pp. 242-243; vol. I, pars 3, pp. 26-28; MANSI, 1459-1474.

les càrregues del seu ofici i les molèsties d'alguns que li movien bregues, resignà el càrrec. Aleshores els bisbes d'aquella província li donaren com a successor un tal Teodor. Però, en ocupar aquest la diòcesi, Eustaci li demanà amb llàgrimes de poder servir el títol i els honors episcopals. El concili d'Efès li ho atorgà, tot posant la restricció que no podria ordenar ni celebrar de pontifical en cap indret sense el permís del bisbe del lloc (137).

Amb la setena sessió es clou el concili d'Efès, però en aquest punt és precisament quan més es complicaren les relacions entre els dos partits de bisbes que s'havien format: el del concili i el del conciliàbul. Contribuí enormement a embolicar l'afer l'acte de l'emperador, qui reconeixia la deposició, no sols de Nestori, com era natural, sinó també de Ciril i Memnon. Teodosi II donà aquest pas per haver estat mal informat pels del conciliàbul, que, tot comptant amb la guàrdia imperial, li feien veure les coses del color que els convenia. La idea equivocada que l'emperador es formà del que passava a Efès provenia adés de la seva ignorància dels afers eclesiàstics, adés de les informacions tendencioses que rebia dels partidaris de Joan d'Antioquia. És per això que dissentim completament del parer d'Amann quan diu: *Mieux renseignée que le pape Célestin, lequel d'ailleurs, vu la distance, ne pouvait intervenir à temps, la cour de Constantinople allait tout mettre en œuvre pour résoudre cet imbroglio* (138). Aquestes paraules afirmen que l'emperador estava més ben assabentat del que passava a Efès que no pas el Papa. El cert és tot el contrari. L'emperador, imbuït en els informes fal·laços dels orientals, cregué, com Amann, imbuït per les informacions de l'obra de Nestori *Le livre d'Héraclide de Damas, que le concile qui devait rétablir la paix dans l'Église était partagé en deux assemblées rivales* (139). I per això volgué donar la raó a ambdues, reconeixent la deposició de Nestori, Ciril i Memnon, amb la qual actitud semblà donar la raó als orientals, perquè de bon principi no volgueren examinar l'afer de Nestori. Les informacions dels orientals es dirigien a la cort i no al Papa, el qual mai no hauria caigut en l'error dogmàtic de creure en dos concilis d'Efès. A manera que es fou esclariant la tempesta, l'em-

(137) SCHWARTZ, vol. V, pp. 354-357; vol. I, pars 7, pp. 117-118, 122-124; MANSI, 1475-1478.

(138) Art. *Nestorius*, 116.

(139) *Ibid.* Mes amunt deia: "Il n'y a pas eu, à l'été de 431, un, mais bien deux conciles d'Ephèse, assemblées rivales et qui se sont mutuellement condamnées" (Art. *Nestorius*, 87). I per això parla sempre del "concili cirilià" i del "concili oriental". Que s'expressi així un protestant com Schwartz, no ens estranya. D'ací a dir, com Loofs, que a Efès no hi hagué un concili universal, sinó dos conciliàbuls, sols hi ha un pas. Amann, per la seva manera de parlar, de vegades podria fer creure que segueix la concepció de Loofs.

perador arribà també a albirar més clara la veritat, i per això cada vegada es decantà més de la part de Ciril. I els orientals, quan les passions s'apaivagaren i ells entraren en conversa pacífica amb Ciril, veieren que el bisbe alexandrí era molt lluny de l'heretgia d'Apollinar que li endossaven. Però passaren alguns anys abans no s'arribà a un arranjament definitiu. Aquells dels orientals que no hi volgueren entrar restaren exclosos del cos de l'Església com a nestorians.

MANUEL QUÈRA, S. J.